

Kultura in Avstrija.

Narodi živé po določenih zakonih; tam, kjer so države jednotne, nacionalne, obsejajoče jeden sam narod, poleg katerega se izgubé večí ali manjši odlomki drugih narodností, v takih državah se strinjajo tudi teorije o narodnem in državnem življenji. Državniki in narodi si ne belijo glave, kako bodo uporabljali obče kulturne resnice za državne in narodne potrebe. Država in narod si v takih razmerah nista v navskrižji, in ako se prikaže kaka zapreka, je obča ali skupna narodu in državi, s katero se narod takó rekoč identifikuje. Vse druga pa je v Avstriji. Tu so razmere bolj zapletene, in obče pripoznanih politíških in kulturnih zakonov ne vedo ali nočejo pojedine narodnosti in stranke uporabljati v zmislu, kakor drugod. Vsak obči zakon potrebuje v Avstriji tako rekoč še posebnih, podrejenih teoriji o porabi jednoistega obsežnišega zakona.

Takó je tudi s kulturo v Avstriji. Gospodujoče narodnosti v Avstriji uživajo sad zapadne kulture; o drugi kulturi nočejo nič slišati. Vsled tega pripisujejo Avstriji celó poklic, ne samo da bi v sebi utrjevala zapadno kulturo, ampak tudi, da bi isto ona razširjevala zunaj svojih mej, zlasti proti vstoku. S kulturo identifikujejo avstrijski zapadniki tudi določen, na prvem mestu nemški jezik. Postavivši aksijon o jednoistosti kulture z nemško kulturo zahtevajo ob enem nemški jezik kot privilegovani jezik v posredovanje iste nemške kulture. Nemštvu pripisujejo zaradi tega prvenstvo in vsposedno s tem prvenstvo nemškemu jeziku v državi. Nemščino postavljajo na prvo mesto in jej podrejajo jezike drugih, zlastih slovanskih narodnostíh.

Vprašanje se vsiljuje, ali je taka pretenzija prava in pred vsem Avstriji ugodna. O Avstriji se je prvi izrazil slaven avstrijski Slovan v zmislu, da je neobhodno potrebna. Palacky je gledal pri tej razsodbi na različne avstrijske narodnosti, katere bi potrebovale druga druge v zaščit proti zunanjim nevarnostim in vsled tega skupne države, s pomočjo katere bi se varovale na zunaj in na

znotraj. Na zunaj so bile te narodnosti, obvarovane doslej; na znotraj pa traja še borba narodnosti proti narodnosti zaradi nadsile, katero hočejo nekatere teh narodnosti rabiti proti ostalim narodnostim.

No, rodoljubi in domoljubi se zlasti sedaj ob 40letnici prvega ustavnega avstrijskega monarha nadejajo, da se odstrani vsaka nadsila in da nastopi mirno, vzajemno kulturno delovanje v korist narodom in državi sami.

Ali tudi zunanje države poštevajo Avstrijo kot potrebno v namen primerne ravnovesja evropskega. Kakor so stvari videti sedaj, bi se utegnili hudo opeči vsaka država, ki bi hotela okoristiti se na škodo celokupnega cesarstva avstrijskega. Avstrija je v tem pomenu država, katere se boji vsaka druga država. Boje se pa Avstro-Ogerske ne samo zaradi rušenja takó imenovanega ravnotežja evropskega, ampak tudi zaradi notranje svojstvene sestave avstrijskih narodností. Kajti ko bi bila v Avstriji samo jedna narodnost, potem bi bilo možno dvoje: ako bi bila ista narodnost osamljena, brez bratov po krvi, zjedinenih v kaki politíški skupini, potem bi bila Avstrija opravičena kot država, celó nacionalna država, kateri bi samostalnosti ne bilo odsekati zaradi opravične samostalnosti njo vstvarjajoče osamljene narodnosti; ako bi pa Avstrija obsezala tudi samo jedno narodnost ali vsaj veliko nadvesje iste narodnosti nad drugimi narodnostimi, in bi ista, vse druge odlomke presežajoča narodnost imela še večó politíško skupino krvnih bratov zunaj svojih ali, kar je tu vse jedno, zunaj avstrijskih mej; potem bi nastala za Avstrijo nevarnost vsled stremljanja od zunaj na znotraj Avstriji. Zakon večé zunanje sile bi vedno pretil, porušiti Avstrijo.

Sedaj pa v Avstriji ni ne prvega, ne drugega slučaja. Ali neka vrsta centralistov bi spravila Avstrijo rada v tako položnje na zunaj. Radi bi Avstrijo še sedaj ponemčili in takó provzročili navedeno zunanjo atrakcijo.

Centralistiške namere v zmislu ponemčevanja delajo ravno proti oni neobhodnosti, zaradi katere se opravičuje

dejanski in moralno obstanek Avstro-Ogerske. Oni, ki pospešujejo germanizacijo s strašilom panslavizma, so ali sami zaslepljeni, ali pa z zavestjo hočejo izpodkopavati naše cesarstvo. Avstriji se je takó urediti, da se ji ne bo bati ne pangermanizma, ne panslavizma.

Ali Avstrija se ne znebi strahu na obojo stran, ako bi pospeševala germanizacijo na škodo drugim narodnostim, in ako bi hotela neko ravnovesje na znotraj vzdržati s tem, da bi druge narodnosti drobila, ali v pojedinosti pospeševala kakor si bodi in v še toliki meri.

Nemška kultura v Avstriji je nekaj dejanskega. To dejstvo je neoporečno mogočno, po intenzivnosti še bolj, nego po zunanji obsežnosti. S tem, da je nemška narodnost mogočen faktor v Avstriji, deluje ta sila tudi z vso močjo na druge narodnosti. Pa tudi ko bi ne vpljal nemški življenjski toliko na druge narodnosti, je dovolj to, da druge narodnosti so osamljene, da se v osamljenosti podpirajo in slabše, in da zaradi tega ne more nobena meriti se z nemško narodnostjo. Ako ostane nemška narodnost mogočen kulturni faktor, kakoršen je, mora celó po naravnih potih, ne da bi delala s silo, kulturno podrediti si in s tem potujčiti vse druge pojedinosti avstrijske. Po sedanjih razmerah ne pridejo pojedinosti nenemške narodnosti do tega, da bi mogle v ravnovesji tekmovali z nemško narodnostjo. Niti najpopolnša ravnopravnost bi ne dovela teh narodnostij do ravnomerne tekmovalnosti, in naj se Madjari napenjajo, kakor hočejo, in naj se Poljaki ali Čehi ponašajo, kakor jim drago. Kaj li še potem, ko iste Nemci s pomočjo drugih zaslepljenih narodnostij niti v dejansko ravnopravnost privolijo ne!

Ko bi znali Nemci biti državniški potrpežljivi, bi mirno pričakovali vspehe svoje premagujoče kulture, in druge narodnosti bi jim same od sebe odpadle kot dozozele za isto kulturo.

Strankarska nadsila od nemške strani vzbuja druge narodnosti, da hočejo vsaj kljubovati nekoliko časa; kajti več si ne pridobé, nego nekoliko časa, ako ostanejo v svojem delovanju osamljene, in sosebno ako ostanejo Slovani brez dejanskih notranjih kulturnih vezij.

Kultura in moč nemškega naroda v Avstriji ne potrebuje pospešila ali zaščita, da bi se ohranila; ona gre in dere svojo pot naprej: ali vprašanje je, je li za Avstro-Ogersko indiferentno, ako bo ta kultura hodila tudi nadalje dosežanje poti nasproti drugim narodnostim?

Na zunanje razmere se ni naslanjati, ker te se spreminjajo. Države, v katerih je bila porušena moč na znotraj, niso se mogle vzdržati nasproti zunanjim navalom. Še na Angliji vidimo, kakó propada po vplivu, ker nima naravnih, dovolj trdnih tal na znotraj.

Avstrija mora razvijati torej svojo moč na znotraj; ta moč pa se mora razviti takó, kakor zahtevajo svojstvena uslovja našega cesarstva. Ta uslovja morajo — to je glavna stvar — kljubovati političnemu pangermanizmu in političnemu panslavizmu. Ta uslovja se Avstriji

sama od sebe vsiljujejo, in so v tem, da spravi Avstrija slovansko kulturo v ravnovesje z nemško kulturo. Kajti Madjarov v tem pogledu ni poštovati za nadaljnjo bodočnost. Madjari nimajo zaslonbe v obližji na zunaj; oni ne morejo biti nevarni tudi na znotraj, ako se stavijo v dejanske razmere, ne pa na umetna privilegovana mesta. Nevarni utegnejo biti Avstriji samo Nemci in Slovani. Nemci s sedanjim nadvesjem svoje kulturne moči, Slovani s sedanjo onemoglostjo v razkosanosti in osamljenosti. Zato je prvi aksiom invitalni interes Avstro-Ogerske, da vstvari med Nemci in Slovani kulturno ravnovesje. Potem bosta oba naroda, podpirala drug proti drugemu cesarstvo. Potem še le bo Avstrija potrebna iz pravih, to je iz notranjih vzrokov, in ti vzroki bodo moralno vplivali tudi na zunaj.

Kulturno ravnovesje pa podeli Avstrija Slovanom z Nemci, ako jih ne bo razdruževala ali puščala v njih kratkovidni sebičnosti, ampak ako jim vsili skupna kulturna sredstva. Ta sredstva pa ne morejo biti nemška, ker z nemško kulturo se Slovani potujčijo, in s tem ob enem izpodkoplejo tla, na katerih stoji neobhodnost Avstrije. Skupna sredstva slovanske kulture pa so v cerkvi, jeziku in pismenosti. S pomočjo teh sredstev se morejo postaviti Slovani nasproti sili nemške kulture; s temi pomočki bi dospeli do ravnovesja in bi ostali v istem ravnovesju Slovani z Nemci. Drugače pa ne!

Napačna je po vsem tem avstrijske slovanske narodnosti pospeševati v separatistiških težnjah od osnovnih šol do vseučilišč; napačno je celó motiti ali zavirati jih, da bi se ne poprijeli skupnih vezij, enakih z vezili, katera zedinjajo nemško nacijo vseh držav v jedno mogočno kulturno skupino. Nasprotno, treba je pospeševati težnje Slovanov po skupni, enakoveljavni, enakomočni kulturi.

Na taki podstavi bi se zatrla do onemoglosti pangermanizem in panslavizem v Avstriji. Ne imel bi ne ta, ne oni moralne podpore od zunaj. Saj bi ta dva avstrijska naroda ne imela vzroka pritoževati se, in zunanje države, ko bi sploh težale proti Avstriji, bi ne našle ne povoda, ne moralne podpore od strani drugih narodov in držav. Človeška kultura pa tudi bi ne trpela; kajti narodnosti bi se razvijale tudi v Avstriji naravno, to je na podstavi narodnih svojstev in lastnostij. Takó bi dobila država svoj pravi poklic, ki je konečno vendar v tem, da je ona zaradi narodov, ne pa narodi zaradi države.

Zunanje položanje in notranji princip življenja Avstro-Ogerske zahteva ravnovesje slovanske kulture z nemško kulturo, in državniki bi morali proti slovanskim separatistom delati na to, da oživi jedna sama kulturna celota avstrijskih Slovanov nasproti mogočni celoti jednega nemškega naroda. Ker je presvetla Habsburška dinastija oni nepremični steber, ki varuje obstanek Avstro-Ogerske, nadejati se je, da tudi državniki naše skupne države dosepejo, kljub zaprekam do onih principov, ki jedini

morejo ohraniti mogočno Avstrijo, trden zaščit njenim narodnostim. Od uredbe pravega sorazmerja med nemško in slovansko kulturo je zavisna daljnja bodočnost cesarstva.

Mi menimo, da je taka argumentacija vredna pre-mišljevanja tudi od one strani, kjer imajo za opravičene slovanske težnje samo zasmeh in ovadništvo!

Fran Podgornik.

Kulturni program

Kakor je bilo omenjeno v 15. št. „Sl. Sveta“, je imelo v praznik sv. Vladimira Peterburško Slo-vansko blagotvorno društvo na večer slavnostno sejo. Zboru predsedoval je general Kirjejev, ki je govoril o Rusiji in pravoslavni cerkvi pred sv. Vladimirom in po pokristjanjenji Rusov. Še le po tem dogodku je stopila v Rusiji v tesno zvezo cerkev in država. Takó je postala Rusija nositeljica onih visokih idealov, ki učinjajo ruski jezik vseslovanskim jezikom in dajejo temu pravo, na široko razprostranjenje v bodočnosti med drugimi sorodnimi narodnostmi.

Za tem je bila dana beseda b. uredniku dunajskega „Parlamentärja“ dr. Živnemu. Ta govor so med avstrijskimi listi ponatisnili „Krom. Nov.“ v 61. št. od 3. avg. in „Parlamentär.“ Ker je govor važen glede na točke kulturnega programa, podajemo isti govor v prevodu tudi mi. Govor se glasi:

„Velepoštovani zbor!

V današnji slavnostni dan slavnega spomina sv. Vladimira, utrditelja pravoslavno slovanske cerkve v vstočno-ruskem delu slovanskega naroda, je dolžnost proslaviti misel, katera služi kot podstava zgodovinskega pomena sv. Vladimira. Slovanski narod ceni zaslugo sv. Vladimira, kakor ukorenitelja velikega prosvetiteljnega podjetja sv. slovanskih prvoučiteljev, Cirila in Metodija; on proslavlja sv. Vladimira, kateri je dal široko in trajno razvitje cirilo-metodijskemu delu v celem ruskem plemenu.

Z dob sv. Vladimira do današnjega dne stoji trdno sredi ruskega plemena pravoslavna cerkev, ona cerkev, katera je izročila našemu pokolenju krščanstvo v čisto apostolskem vidu ali obrazu, katera je ustanovila bogoslužje v klasiškem staroslovanskem jeziku kot živ spomenik krščanskega preverjenja v slovanskem narodu, in katera v zvezi s cirilico, tem simbolom duhovne samostalnosti, je postala podstava notranjenega narodnega življenja Slovanstva, podstava samostalne slovanske kulture in kulturnega jedinstva Slovanov.

In tako ima vse Slovanstvo popolni vzrok, častiti sv. Vladimira, častiti kot izvršitelja cirilo-metodiške oporoke v vstočnem Slovanstvu.

Mi smo se zbrali danes ne zato, da bi govorili o političkih vprašanjih, kajti politika ne spada v okrožje dejateljnosti velepoštovanega Slavjanskega Blagotvornega Obščestva. Sedanje slavnostno zborovanje ima

namen samo zasvedočiti to zgodovinsko resnico, da slovanski narod, vsled dejateljnosti sv. slovanskih prvoučiteljev, Cirila in Metodija in njih vrednega naslednika na apostoljskem poprišču, sv. Vladimira, je prišel do prepričanja, da duhovno prosvetno življenje naroda, osnovano na pravi podstavi narodnosti, sestavlja ideal patriotov — ideal, katerega narod nikdar ne zamenja za politiška stremjenja z državnimi cilji.

Ne v veliki slovanski državi vidi slovanski narod ta cilj, do katerega je prizvan hrepeneti; nikakor ta narod je ostal veren misli in čustvu, gospodujočima v svetlem umu in neskaženem srcu človeka, da pred Bogom ima duh viši pomen, nego surova sila, da krščanska ljubezen ima biti osnova narodnega življenja, in da vsak narod, tudi ko bi bil prizvan po osodi izpolnjevati svoje državljanske dolžnosti v različnih državah, je vendar dolžan projavljati svoje duševne sile v snovanji običih proizvodov umetnosti, znanosti in literature; in za namen so mu neizogibno potrebna zunanja sredstva — jezik in pismena — in notranja zveza — cerkev, vzbujajoča v množicah naroda zavest njegove občnosti, skupnosti ali jedinstva.

Tisoč let pred nami je bil slovanski narod jedin; on je bil zjedinjen po sv. apostolih Slovanov Cirila in Metodija, kakor v cerkvi, takó gledé na pismenost in literaturni jezik, in to jedinstvo je utrdil na Vzhodu ruskega naroda sv. Vladimir. Vsekdar in povsod, kjer je bilo to jedinstvo porušeno, je težilo Slovanstvo ustanoviti je, in pri tem ne za politiške in državne cilje, ampak za mirno prosvetno delo v duhu narodnem. Ali kakor je pred tisočletjem in zatem v nadaljevanji celega tisočletja slovanski narod naletel na nasprotja tem težnjam, takó se vzdignejo tudi v naši dobi na ta narod protivniki, pribegajoč k takó imenovanemu panslavizmu, da bi sumničili zakonita stremjenja slovanskega naroda in je preganjali z različnim postopanjem.

V resnici, bo umestno tukaj, v slavnostnem zasedanju Slovankega Blagotvornega Obščestva, spregovoriti o razvpitem panslavizmu, tem bolj, ker poštevalo to društvo v Evropi kot ognjišče panslavistiških podjetij in kot vir potujočega rublja. In avstrijski Slovan, držeč cirilo-metodiški program, proglašá se takoj kot panslavistiški agitator, ki sistematiški izpodkopuje temelj avstrijske države, in ko prihaja v Rusijo, se proglašá kot agitujoči slovanski apostol v Peterburgu, kateremu nedostaja jedino še svetost.

Pred vsem se obračam jaz k vprašanju o določi besede panslavizem. Evropa je jako zvijačno izmislila za svoje cilje naslednjo opredelitev: „Panslavizem“ je splošnja ideja narodnega, kulturnega in političkega združenja vseh Slovanov.“ Cilj take opredelitve ali določbe? Nakopati na Sloane sumničenje s samovoljno zamenjo političkega jedinstva z narodno, kulturno skupnostjo ali občnostjo, kateri pripoznavajo pravico vsi veliki narodi; točneje reči: zavirati narodno, kulturno jedinstvo slovanskega naroda z dokazovanjem dozdevnih posledic, t. j. vstvarjenja v bodočnosti kake velike slovanske države pod načelnštvom Rusije. Ne manj zvijačno za nemisleče množice je izmišljeno rabljenje tuje besede „panslavizem“, kajti tuje slovo daje možnost razlagati kot panslavizem vsak korak Slovana, ker narodna masa nikakor ne ume te besede.

Bilo bi breznamenno zahtevati odstranjenje besede panslavizem. Naj ona ostane in naj se rabi; ali vsebina tega pojma je dovolj važna zaradi tega, jo bomo presojevali, Panslavizem je zanimiva beseda; ona ostaje iz grške besede $\pi\lambda\alpha\nu$ (vse), debela slav in latinske končnice *ismus*; slovansko delo, kakor bi bilo zadavljeno med grško in latinsko končnico *), pomenja pomen vse besede — združenje vseh Slovanov

Zato je očitno, da to združenje se more dosežati na različne strani in za razne cilje, in takó se more kazati panslavizem v različnih oblikah. Politiški panslavizem kot združenje vseh Slovanov v jedni državi. 3. Literaturni panslavizem kot združenje vseh Slovanov v pismenem jeziku za doseženje obče literature. 3. Religiozni ali verski panslavizem kot združenje vseh Slovanov v jedni pravoslavni cerkvi. 4. Kulturni panslavizem kot združenje vseh Slovanov po jeziku, cerkvi, teh dveh uslovij obče kulture. 5. Narodni ali nacijski panslavizem kot združenje vseh slovanskih narodov v jeden narod pod imenom slovanskega.

Pristopimo sedaj h glavnemu vprašanju, katero izmed naštetih oblik panslavizma more služiti kot cilj za Sloane in katero morejo doseči, ne da bi zašli z zakonite poti.

Politiško združenje Slovanov bilo bi brez cilja, ker politički dolg vsakega državljanca, t. j. vojna služba in denarni davki so povsod jednaki; ono bilo bi tudi nedosežno! kajti Sloani niso bili nikdar združeni politički, in zaradi tega ni pri njih obče zgodovinsko-politiške zavesti, kakoršna je pri narodu nemškemu; nasprotno temu; pri vsakem slovanskem plemenu je protokala politička zgodovina posebe, in neredko so nastajala celó med raznimi plemeni nesoglasja in razdori.

*) Pač je „pan-slav-ismus“ pravi smisel borbe med grštvom, in latinstvom med Zapadom in Vstokom, kar vidimo zlasti tudi gledé na cerkev.

Konečno, političko združenje bilo bi obuslovljeno ali pogojeno od revolucijskih vstaj, za katere se nikdar ne odločujejo Sloani, verni monarhiškemu principu zakonitosti. I v dejanšvenosti slovanski narod ne v celoti, ne v kakoršnem si bodi njegovem delu ne teži k političkemu združenju; ne v Avstriji, ne v Balkanskem polotoku, ne v Rusiji ni političko-panslavistiške stranke, tudi ko bi mogle pojedine s prepričanju političkega panslavizma. A ker te oblike dejanski ni, tudi ne predstavlja zunanje nevarnosti ne za nemško cesarstvo, kjer bivajo še milijoni Slovanov v Sileziji, Lužicah in v Poznanji, ne za avstrijsko državo.

Ali Sloani so dolžni hrepeneti in dejanski hrepene k združenju druge vrste, k drugi vrsti panslavizma: k zgodovinskemu panslavizmu sv. slovanskih prvoučiteljev Cirila in Metodija, k zgodovinskemu panslavizmu nju vrednega naslednika sv. Vladimira, t. j. k obnovljenju cirilo-metodiškega prosvetnega dela, k ustanovljenju narodnega in kulturnega jedinstva.

Ali je treba težati po uresničenju takega zgodovinskega povrata? Nemški zgodovinar profesor Springer trdi, da polno in točno ustanovljenje ravnopravnosti je možno samo med narodi jednake vrednosti, t. j. stoječimi na jednaki stopinji kulturnega razvitja in svetovnega pomena; slovanska plemena pa se ne dajo primerjati z velikim nemškim narodom. Dejanski slovanskim narečjem se odreka ravnopravnost z nemškim svetovnim in kulturnim jezikom. In tako, da se doseže ravnopravnost, je treba poprej doseči označeno jednako stopinjo kulturnega razvitja in svetovnega pomena. Tudi Sloanom je, jednako Nemcem, dolžnost biti jeden narod, kajti od narodnega in kulturnega jedinstva zavisi mogućnost in sila naroda, torej kulturno razvitje in svetovni pomen.

Sloani ne vstvarjajo jedinega zgodovinskega organizma samo po fiziškem tipu, ampak napravljajo še večje jedinstvo z duševne strani, kakor n. pr. v narečjih, v pesmih, muziki, poeziji, ornamentih kroja itd. Ali v doseženje više kulture in mirovnega pomena Slovanov je neobhodno postaviti se na zgodovinska tla in vstanoviti nasledstvo sv. slovanskih prvoučiteljev Cirila in Metodija. Po naporih sv. Vladimira je ostalo rusko pleme verno temu sporočilu, tem podstavam narodnega in kulturnega jedinstva slovanskega naroda; ono je ostalo verno pravoslavni cerkvi, cirilici in staroslovanskemu jeziku, iz katerega se je razvil svetovni in literarni jezik ruski. Srbom in Bolgarom se je tudi posrečilo ohraniti pravoslavno cerkev, in zato jim ne more biti težavno sprejeti svetovni jezik ruski, kot književni jezik više znanosti.

Kar se pa dostaje zapadnih Slovanov, Čehov, Slovakov, Slovencev in Hrvatov, potreba jim je povrniti se k bogoslužnju v rodnom in od prvega začetka v cerkvi rabljenem staroslovanskemu jeziku in tako z nova vstanoviti delo sv. slovanskih prvoučiteljev, t. j. vstanoviti zgodovinska tla narodnega in kulturnega jedinstva slo-

vanskega naroda. Dejanski težé zapadni Slovani k temu narodnemu in kulturnemu jedinstvu vsega slovanskega naroda. Oni vedó, da slovanska cerkev je njih prvotno vzvišeno imetje, in da ona sestavlja podstavo slovanske narodnosti, ker podpira narodno zavest Slovanov s pomočjo bogoslužjenja na staroslovanskem jeziku, pomaga narodnemu življenju s pomočjo avtonomije, odvrta pri tem možnost obeznarodovanja in varuje slovanski značaj bodočih pokolenij. Oni vedó tudi, da literatura vsakega pojedinega plemena, zaradi nedostatka neobhodnega števila čitateljev v njeno podporo, ne more se razviti toliko, da bi zadostila znanstvenim zahtevam učenih, prisiljenih takó pribeževati k tujim literaturam, seособno k nemški; ni čudo potem, da dajejo zapadni Slovani prvenstvo ruskemu jeziku, jedinstvenemu jeziku slovanskemu, da bi se okoriščevali z rusko literaturo in da bi s tem podpiralo tudi plemensko narečje. Ruski jezik jedini more postati obćeslovanski zato, ker se je razvil on iz staroslovanskega cerkovnega, literaturnega jezika, ker se on prišteva po številu k najvećemu slovanskemu plemenu, priznava se sedaj kot svetovni jezik in ima veliko literaturo; celo nemški ućenjaki Hellwald trdi, da se ni možno prištevati obćeobrazovanim ljudem brez znanja ruskega literaturnega in svetovnega jezika.

Nastaje vprašanje, morejo li zapadni Slovani doseči svoj cilj — ustanoviti narodno in kulturno jedinstvo slovanskega naroda? Polagam ali menim, da se to posreči vsled avstrijske ustave, velikodušno podeljene nam od avstrijskega monarha, Njegovega Velićestva cesarja Franca Josipa, katerega štiridesetletnico vladanja bomo mi, avstrijski Slovani praznovali 2. decembra tekoćega leta, v kateri dan se mu proglasi udanost in vernost Slovanov, njemu podanih: kajti slovanski narod — glej dejstveni panslavizem! — je varoval cesarski prestol Habsburgov pred pritiskom prekucijskih polćišć ali teženj v letih 1848 in 1849.

Vsled državne ustave, t. j. osnovnega državnega zakona od 21. decembra 1867. leta, izdane po zgledu Kromeriške ustave, izdelane od ženijalnega državnika Bacha morejo Slovani težiti po doseženju svojega cilja, t. j. po vstvarjenju jedne obće slovanske obrazovanosti.

Položaj Slovanov v sedanjí dobi dal bi jim možnost odvreči lićino ali krinko, kakor je bila zvana njih zvestoba presvetlemu vladarju, ko bi bili kedaj nadevali krinko, kakoršne niso potrebovali nikdar. Z neporušno mirnostjo in s prezrenjem se vedejo Slovani nasproti obrekovanju njih udanosti. Niti v mislih, katere se po avstrijskem osnovnem zakonu priznavajo kot svobodne, avstrijski Slovani, kakor tudi vodje njih v pojedinosti, niso pozabljali svojih vernopodaniških dolžnostij — njih želenje je v tem, da bi živeli mirno in srećno pod krotkim žezlom slavne dinastije Habsburgov in povzdignili se na

poprišć literaturnih in kulturnih del potom narodnega objedinjenja s slovanskimi brati na Vstoku in Jugu.

Ta želja ne ostaja brez nasledkov. Avstrijski osnovni državni zakon zagotavlja Slovanom pravo uresničevati narodno in kulturno jedinstvo. Ker so dotićni členi avstrijske ustave malo znani, nadejam se, da mi ne zamerite, ako jih jaz pojasnim v kratkih besedah.

Člen 14. se glasi: „Vsakomu se zagotavlja polna svoboda veroizpovedanja in vesti.“ Zapadni Slovani imajo po tem pravo vrniti se k cirilo-metodiški cerkvi, katero so jim odvzeli v teku vekov. Dejanski se šteje v Avstriji do 4 milijone državljanov pripadajoćih k grško-vstoćni pravoslavni cerkvi (Srbi v Dalmaciji, Hrvaški, Slavoniji in Ogerski; Rumuni, v Bukovini, Sedmograški in Rusi v Bukovini in 4 milijone državljanov pripadajoćih h grško-slovanski cerkvi, zjedinjeni z Rimom (Rusi v Galiciji in Severni Ogerski, Hrvatje škofije Križevac in v znanem zmislu, vsi Hrvatje v Dalmaciji). In takó avstrijska država priznava pravoslavno cerkev, in zaradi tega je možnost doseći versko jedinstvo Slovanov kot jedno iz podstav jedinstva kulturnega.

Čl. 19. pravi: Vsa plemena v državi uživajo jednaka prava, in vsako pleme ima nedotakljivo (nerušno) pravo varovati in razvivati svojo narodnost in svoj jezik.“ Zakon dela tukaj različje med narodnostjo in jezikom. Kaj je narodnost? Narodnost sestavljajo naslednji elementi v njih skupnosti: izvor, vera, nravi (nравstvenost) in obićaji, obćni red ali ustroj (na prim. „mir“, „zadruga“), pravo, pesmi, glasba, plesi, noša, pismena, umetnosti, znanost — z jedno besedo, svojstveno življenje naroda. Vsako pleme, pomenja tudi slovansko ima pravo nerušno, ponavljam nerušno, samostalno varovati, razvivati svojo narodnost, in dosledno tudi vse zgorej imenovane elemente ali sestavine narodnosti; in ako kako pleme pride do preprićanja, da jeden ali drugi iz teh prvin ni njemu svojstven, ampak tuj, ima isto pleme nerušno pravo povrniti sebi svojstveni mu element v zamenó tujega, kakor na primer vero, pismena i. t. d., kajti ono ima poklic varovati in razvivati svojo narodnost, ne pa tujo. Torej imajo Slovani zmožnost odreći se tuji cerkvi ali tujim pismenom, in vrniti sebi cirilo-metodiško cerkev in svojo cirilico.

A kaj je jezik? Jezik je samo orodje duha, ki se pojavlja v elementih narodnosti. Vsako pleme ima nerušno pravo varovati in razvivati svoj jezik; ako torej Slovan ne more drugaće varovati in razvivati svojega narećja, kakor s tem, da isto narećje, podpira z drugim slovanskim narećjem, imajoćim pomen, kakoršno je narećje rusko (katero rabijo celó v mejah Avstrije štirje milijone Rusov v Galiciji, Bukovini in Ogerski, tedaj pribežuje k taki podpori ter ostaje ta Slovan na zakonitih tleh, tem bolj, ker drug člen iste državne ustave razglašá svobodo znanosti, torej tudi jezikoslovja.

Ker pojasnjeni člen 19. daje Slovanom pravo, razvijati svoj jezik in svojo narodnost, sestavljajoča kultura, imajo oni možnost, delovati na literarnem in kulturnem poprišču. Skupno s tem daje jim isti člen možnost zjediniti se med seboj in vstvariti jedno plame kot del slovanskega naroda; kajti člen 19. ne našteva plemen (narodov), z druge strani pa priznava, da v Avstriji žive samo plemena, deli naroda nemškega in slovanskega.

Konečno pravi isti čl. 19., da vsa narodna plemena uživajo v državi jednaka prava, dosledno morejo avstrijski Slovani delati vse isto, kar avstrijski Nemci, kateri so v narodnem in kulturnem jedinstvu z Nemci nemškega cesarstva. imajo jednak poklic, isti literaturni jezik in pripadajo k istima dvema cerkvama — latinski in protestantski.

Iz iste ravnopravnosti Slovanov z Nemci izvira tudi možnost za Slovane, v sedanji slavnostni dan osnovati slovansko šolsko društvo sv. Vladimira po primeru nemškega v Berlinu ali italijanskega v Rimu.

Utegnilo bi nastati še dvomljenje, ima li avstrijska državna ustava toliko sile, da bi postala trdna podstava trajnega, narodnega in kulturnega življenja zapadnih Slovanov? V tem pogledu dovoljsem si opomniti, da osnovni zakon postavlja prava različnih vrst: 1. Politiška prava državljanov, (svoboda tiska, shodov itd.), katera se v kri-

tičnih dobah in ob mednarodnih strčenjih, ali po besedah zakona, v slučaju vojne ali notranje vstaje, morejo se ustaviti začasno ali po krajih po vladnih naredbah, potrjenih od cesarja; 2. prava narodov gledé na narodnost in jezik, vero in kulturo (čl. 14. in 19.), katera se nikakor ne morejo ustaviti razun jedino v slučaju odstranjenja vse državne ustave, česar pa ni možno misliti, ker Njegovo Veličastvo cesar Franc Josip v listu, izdanem ob uvedbi te ustave je dal določno obet, varovati državno ustavo nerušno in je s tem zavezal tudi svoje naslednike na cesarskem prestolu.

Iz vsega razloženega je jasno, da narodno in kulturno jedinstvo slovanskega naroda je neobhodno, možno in zakonito, stremljenje k temu jedinstvu — k narodnemu in kulturnemu panslavizmu pa — častno, kajti on gre zgodovinsko pot, načrtano po takih dejateljih, kateri so prištetih vrsti svetnikov, kakov sv. Vladimir in oba velikana slovanske zgodovine, sv. prvučitelja Ciril in Metodij. Ruski narod se ponaša s tem, da za vlade Njegovega Veličastva velikega Gosudarja Imperatorja Aleksandra III. ste se slavili slavnosti 900letja spomina sv. Vladimira in 1000letja pameti sv. Cirila in Metodija.

Govor ta je bil sprejet z jednodušnim in dolgotrajnim ploskanjem.

Rušitelji ustave.

Dunajski vladi se je primerno zdelo ponoviti naredbo, vsled katere se še nadalje ustavlja delovanje porotnih sodnij za nekatera sodnijska okrožja, kakor Dunajsko, Korneuburško, Praško, Celovško, Graško, itd. Vsled tega se pritožuje glavni organ avstrijske liberalne stranke, češ, da ustavna državljanska prava se vedno bolj omejujejo. Zaradi liberalne „doslednosti“ navedemo začetne stavke uvodnega članka „N. F. P.“, ki se glasé:

„Več nego dvajset let je prešlo, odkar so v Avstriji pripoznane po državnih osnovnih zakonih državljanske pravice, odkar so se postavili v varstvo osebne svobode, bišnega prava, skrivnost pisem, pravice društev in shodov, tiskovne svobode, kot fundamentalni ali osnovni stavki ustave. Ali kakó malo se je izpolnila nada, da se bo na teh osnovah in v njih duhu zidalo nadalje, kakó so se temveč ti braniki državljanske svobode predirali, rušili, izpodkopavali v teh dveh desetletjih, kakó se je polagoma zopet odstranila omejenost vladne oblasti, razširila pa administrativna moč, kakó je postala izjema pravilo, kakó polagoma prominuje celó ono malo varstvo državljanske svobode, katero bi imelo zagotavljati nadzorstvo državnega zbora, na to nas živahno spominja naredba, katero je državnozakonski list 2. avgusta t. l. razglasil gledé na to, da se ustavi porotniška judikatura o anarhističkih zločinih in prestopkih.

„Grmičje (Gestrüpp) izjemnih zakonov in naredeb, katero prepleta ustavno osnovno zidovje, zagostnilo se je takó,

da neveščaku je že nemožno razrešiti je, in še celó juristi se v njem obračajo samo z naporom. Kal k temu je bila dana že v državnem osnovnem zakonu o obcih državljanskih pravicah, kateri zakon si je bil pridržal v sklepnem členu, da bo posebni zakon določeval dovoljenje, da sme vlada preklicati časno in krajno državne osnovne zakone. Mnogotera druga obljuba, katero obseza zakon in kaže na bodoče posebne zakone gledé na konkretno obliko državljanskih načelno pripoznanih pravic, ni izpolnjena do današnjega dne ali pa samó nedovršeno; to naznanilo, ki je obrneno proti osnovnemu zakonu, pa se je izpolnilo že dve leti po razglasbi ustave.“

Potem našteva navedeno nemško glasilo pojedine slučaje, v katerih je dana vladi posebna oblast, da sme ustaviti začasno in krajno nekatero osnovne člene ustave.

Ti in jednaki stavki, ki jih navaja glavni nemški liberalni organ, so klasična izpoved avstrijskih nemških nekdanjih ustavovercev, ki so se konečno prelevili v sedanje levičarje. Kdo je imel večino, ko se je sprejel pooblastilen zakon, kateri daje vladi moč, da sme v posebnih slučajih preklicati večino osnovnih členov ustave? V 2 desetletjih so se omejevali in rušili osnovni zakoni, pravi isti organ dalje. No, sedanja vlada ni še na krnilu 20 let; torej so bile prejšnje ustavoverne vlade vsaj sogrešnice nasproti ustavi. Ustavoverci po svojem

glavnem glasilu sedaj sami pripoznavajo, da so zacepili ustavi kal v omejevanje osnovnih zakonov, da so oni podelili obsežno oblast vladi za izjemne naredbe, in da so oni sami omejevali iste osnovne člene. Kdo se ne spominja, kakó so ustavoverne vlade ravnale proti svobodi združevanja in shajanja? Kdo ne pozna sosebno čeških mučnikov, ker se je krčila neusmiljeno tiskovna svoboda?

Kdo hujska še danes najbolj proti shodom državljanov slovanske narodnosti? Kdo najbolj ovaja še danes, in danes bolj, nego kedaj poprej, slovanske liste, slovansko mnenje, kljubu temu, da se to javno suče vedno v mejah ustave? Ali niso liberalni nemški listi v nepretrznem soglasju z madjarskimi šovinisti, kateri prezirajo tu kakor tam svobodo vere in vesti, avstrijski člen XIX. od l. 1867. in ogerski narodnostni zakon od l. 1868? Kdo straši z debelo natisnjenimi stavki s „pan-slavizmom“ avstrijskih Slovanov, kljubu temu, da se poslednji hočejo braniti jedino s kulturnimi pomočki proti tujčevanju in potopljenju v nemško in kulturno morje drugih narodov.

Najlepše pa osvetljuje nekdanje ustavoverce, torej nepoklicane „zaščitnike“ ustave to, da oni prezirajo člene o svobodi vere in vesti, o svobodi narodnostnega razvijanja pojedinih narodov kljubu temu, da dotična člena XIV. in XIX. niti ne spadata in po svoji vsebini ne moreta spadati pod zakon, ki eventualno preklicuje pojedine osnovne člene ustave. Ta dva člena sta permanentno veljavna, tudi v najhujših položajih, torej ne dobiva tudi vlada povoda nikdar pod nobenim uslovjem, da bi ju omejevala ali odstranjevala, in vendar so nemški in madjarski liberalci

stalni nasprotniki izvršbe istih členov, in je „N. F. P.“ prva, ki nasprotuje, da bi se izpolnila „obljuba, ki je dana po istih zakonih“, je ona prva, ki noče, da bi si dala „konkretna oblika načelno pripoznanim pravicam.“ Temu organu in nemškimi in madjarskimi liberalcem je več do tega, da bi se nasproti anarhistom omejevala ustava, nego pa do tega, da bi se narodi slovanski zadovoljili, utrdili in takó po svoje pospeševali ne samo lastni razvoj in krepost celokupne države, ampak tudi v specijalni zadevi pomagali pomanjševati nevarno gibanje anarhističkih idej.

Kjer so narodi svobodni v svojem razvijanju, tam dobivajo tudi moč, da pojedinci ne zabredejo na kriva pota, tam se zmanjšuje tudi proletarijat in s tem prekorenini uničuje anarhističsko mišljenje.

Ako hočejo torej liberalni Nemci in Madjari odstraniti v resnici povode, kateri morda silijo avstrijsko vlado porabljeni svojo oblast v omejevanje pojedinih osnovnih členov, naj prenehajo prezirati ustavne in narodnostne glavne, nedotakljive člene, naj pospešujejo izvršbo „konkretnih oblik načelno pripoznanih pravic“, podeljenih sosebno tudi v 14. in 19. členu naših osnovnih zakonov.

Potem ne bode imela „N. F. P.“ povoda, farizejski togovati zastran ministerskih naredeb o izjemnem stanju, potem bodo narodi čuvali, da ne bo hujskanja med delavci in narodi, kakor se to vrši od stranih takih organov, kakoršen je „N. F. P.“ Najpomenljiviše je to, da „N. F. P.“ je v svoji nezaresni togi naštel malo ne vse člene, jedino čl. XIV. in XIX. ji nista prišla niti na misel. V tem je tudi jako premišljena — doslednost „zaščitnikov ustave“!

O razmerah v Galiciji.

Iz Galicije, 15. avgusta.

Galicija sme se skoro imenovati dežela, na katero so obrnene oči avstrijskih. i tudi zunanjih politikov. Minolo zimo pričakovalo se je poročil iz Galicije, in časnikarstvo imelo je za ta del obilo posla. Danes je misliti, da so se političke razmere zboljšale nekoliko, dasi se niso razjasnile popolnoma nikakor, in Galicija je še vedno v prvem redu v nekih krogih. Ali nam je bolj namen govoriti danes o nekaterih notranjih razmerah dežele.

Poljaki so brezdvomno jedini slovanski rod v Avstriji, na katerega se ne pritiska od nobene strani, kateri menda popolnoma uživa člen XIX. avstrijskih osnovnih zakonov. Dà, Poljaki so gospodarji v svoji deželi (toda ne v pruski Poznanski!) i razen tega „gospodarijo“ še nad slovanskimi svojimi brati — „avstrijskimi Rusi“! Dà, „avstrijskimi Rusi“ pravim, in ne Rusini ali Rusnjaki — i Bog zna kako hočejo še nekateri imenovati te gališko-avstrijske Ruse! Najzadnji, najpreprostejši gališki-ruski

kmet, borni seljak, kateri nima gotovo nobenega pojma o politiki, ti odgovori, da je „Rus“, ako ga vprašaš o njegovi narodnosti.

Menenje moje je, da, če se smejo n. pr. avstrijski Furlani imenovati „Italijane“, toliko bolj bi se smeli gališki Rusi zvati „prave Ruse“; v tem pritrdi mi vsakdo, ki ume dobro italijanščino in znano furlansko narečje. Govori se mnogo i piše o zatiranju galiških Rusov od poljske strani. Istinito je, da se ljubi avstrijskim Poljakom malo preveč ukazovati nad svojimi brati; vendar pa ni nikakor misliti, da bi se od poljske strani jednako ravnalo proti Rusom, kakor n. pr. od strani Nemcev nasproti koroškimi Slovincem! Po selih na deželi, v katerih je n. pr. narod izključno ruski, ali vsaj v veliki večini, vidiš napise, naznanila, i. t. d. v poljskem in ruskem jeziku, čeravno zavzemlje poljščina vedno le „pravo stran“. Nikakor pa ne poštevaljo ruske stranke, ako je poslednja v manjšini, in jednako je menda i v šolah i

uradih. Mesto Przemyśl (rusko „Peremyšl“) šteje do 21.000 prebivalcev, med katerimi je veliko število Rusov, da ne imenujem prevelikega števila Židov, in vendar ne opaziš v onem mestu nikakega ruskega življa. Po vsem mestu ne najdeš skoro nijednega ruskega napisa, malone jedino le „narodnaja trgovlja“ ima tam ruski napis v cirilici, v tem ko nad vsako židovsko štacuno zapaziš napise v hebrejščini! Mestni svet („starostiwo“) neče gotovo tam poznati enakopravnosti, kajti tiska se tam vse samo v poljskem jeziku. Omenim to posebno radi tega, ker je dopis iz „Černovc“ v zadnji št. „Slov. Sveta“ imenoval mesto „Peremyšl“ „popolnoma rusko mesto.“ Pri enakih razmerah naj bi se tolažili drugi Slovani s tem, da, ako se od poljske strani požre nekaj Rusov, ostanejo poslednji vsejedno Slovani!*) Omenil sem že, da ni misliti, da bi se od poljske strani proti Rusom ravnalo jednako, kot n. pr. od strani Nemcev proti koroškim Slovencem. A kaj bodem govoril o Slovencih; pogledal naj bi prej med uboge ogerske Slovake! Vozeč se skozi Slovake, mislil je pisatelj teh vrstic da se vozi po deželi, kjer prebivajo jedino le verni sinovi madjarskega globusa. Imena postaj na železnici, vsi napisi, sploh vse je v madjarskem jeziku, vse je pomadjarjeno! A borno domače ljudstvo imenovanih krajev govorilo je vendar le „v svojem slovanskem jeziku“, i to je potem pisatelj teh vrstic potrdil v mnenji, da so vezi med bornimi, od vsega sveta zapuščenimi Slovaki! Vozilo se je s pisateljem teh vrstic nekoliko mož, vračajočih se iz Amerike v tužno domovino svojo. — „In vendar ni v Ameriki tako!“ izpregovori jeden. — „Tam se pač ne sliši med Evropejci madjarščine, temveč pa slovansčine (največ češčine) i tudi nemščine.“ „Da, pristavil je dalje mož, s to madjarščino se ne pride med svet, izvzemši madjarski globus.“ Ubogi zatirani Slovaci! Srce bi se od tuge trgalo pravemu rodoljubi, ko bi jel natančnije premišljevati osodo ubogih Slovakov. Pa vrnem se k Galiciji.

Ako se hoče tujec osebno poučiti o razmerah v Galiciji, naj se ne ogleduje preveč na mesta i mestica, temuč naj gre na deželo med uborne seljake! Ubogi, preprosti narod je daleč zad za našim preprostim slovenskim narodom i morala bi se vršiti velika izpremembra časa, predno se tu zboljša kmetu stanje. Prideš n. pr. v poljsko selo („wies“). Borne lesene, s slamo krite koče pričajo ti dovolj o uboštvi, koje vlada tam, i s tem prepričajo te več borne, lesene male cerkve, katere vidiš po ubožnejših selih. Hiše, t. j. uborne koče so navadno brez dimnikov, na slamnati strehi puščen je le dimu majhen oddušek, ni čuda torej, da slišiš mnogokrat iz Galicije

*) Revna tolažba; kajti Poljaki so še Slovani samo v lupini, z jezikom, v duhu pa ne, in to je vendar glavno. Ob jednom jo tirajo Poljaki kot orožje Zapada proti vkupnemu Slovanstvu naravnost v lasten grob za tuj „navoz“ in kopljejo s tem drugim Slovanom še večji grob, najprej v sedanjih poljskih mejah, v posledstvu pa še dalje proti Vstoku. Op. uredn.

o groznih nesrečah, velikih požarih. V selu zapaziš navadno malo več, pobeljeno, morebiti čednejše stanovanje to je selska „krčma“. Prodaje se v taki krčmi „wodka“, slabo iz krompirja zvarjeno žganje, potem nekoliko vrst drugega „boljšega“ žganja, i v nekaterih selih tudi pivo. Domači seljak pa ne pije piva, niti „boljšega žganja“ — njemu zadoščuje le navadna „krompirjeva vodka“. Pa saj nima novcev, da bi si kupil piva ali boljšega žganja. Lastnik opisani krčmi je žid, i jednako naletiš v vsaki krčmi, vsaki prodajalnici, sploh povsod, kjer si ni le treba „s trdim delom“ služiti kruha, jedino le na žida kot lastnika. V kakem selu zapaziš več posestvo, kjer spoznaš po visokih dimnikih, da je to tovarna, kjer se vari pogubna „wodka“. In jednake tovarne so tudi malone izključno v židovskih rokah. Opaziš dalje trumo delavcev, vse dela pridno kot čebelice — pridno ljudstvo! — misliš si, a pomisliš ne, da to ljudstvo dela samo za graščaka, ali drugega gospoda — Žida! Mnogokrat se mora zadovoljiti ubogi delavec s črnim kruhom in borno „wodko“, katero dobi od židovskega svojega gospoda. Ubogo ljudstvo! celi dan delati za ubogo „wodko“ i kos črnega kruha! Videl sem sam, kakó je „židovska gospodinja“ delila ubogim delavcem zajutrek, sestavljen iz merice „wodke“ i kosa črnega kruha. Čudno se bode zdelo gotovo tujcu, ko vidi toliko rodovitne zemlje, mnogo krasnih gozdov i. t. d., ljudstvo pa v največji revščini. Neki Italijan izrazil se je, da, ko bi bilo v Italiji toliko in tako dobre zemlje (primerjati je treba gostost ljudstva, op. pis.), gotovo ne bilo bi treba Italijanom iskati si kruha po svetu. Morebiti bi se opomoglo tej deželi s kmetijskimi šolami, ali s poukom o kmetijstvu v ljudskih šolah; trebalo bi gojiti sadjarstvo, vrtnarstvo i. t. d.

„Wodka“ — to polusmrdljivo, iz krompirja zvarjeno žganje — je prava poguba za uboge gališke seljake ter jih mori telesno i duševno. Med ubogimi seljaki opazil boš malo korenjakov, in ako bi primerjal vojake kakega poljskega pešpolka, n. pr. z vojniki Kuhnovega polka, prepričal bi se dovolj o tem. Jednako je i med ženskim spolom, ker ženstvo jednako pije pogubno „wodko“. To je sicer žalostno, a samo gola resnica! Vsak novčič, ki ostaje ubogemu seljaku potrosi se za „wodko“. Po travnikih opaziš mnogo lepe živine, krasne konje, vole, krave — to pa je vse lastnina „gospoda Žida“. Bornim pripada sicer mnogo živine, toda kaka je ta živina! Ni se pa temu čuditi, ker ubogi seljak ne skrbi preveč za svoje kljuse ali suhorebrato kravico, in koliko mraza pretrpe te uboge živali po zimi, v hlevih spletenih iz bičja! Posledica temu je, da vidiš mnogokrat cerknene konja tu pa tam ležati po več dni.

Take so razmere v Galiciji! Blizu vsaka trgovina, krčma, sploh vse, kar je dobrega je v židovskih rokah. In kako more po tem takem napredovati taka dežela! Rekli bi, da je tam ves „srednji stan“ v židovskih rokah, kakó naj potem napreduje domaša literatura, domače,

narodno društveno življenje. Židje prištevajo se tam nemški narodnosti, i njih imena so izključno nemška, i vsak žid govori razen svojega pravega hebrejskega še nemški in poljski (oziroma ruski) jezik.

In kako ravna jo ti Židje z ubogimi seljaki! Židje so tudi vsi več ali manj izučeni, in kaj naj opravi ubogi neučeni kmet proti njim? Sam sem slišal Žida, govorečega o nekem kmetu, s katerim se je imel neki pravdati. Rekel je Žid: „Kaj misli ta neumen kmet storiti proti meni? Jaz mu uže pokažem; denarja nima, a vzamem mu jedno njivo! Navzoč sem bil tudi pri nekem delu. Podjetnik bil je Žid, delavci pa so bili vsi domači seljaki. Podjetnik. Žid, plačeval jim je polovico tega, kar je dobival sam, in ko so delavci godrnjali proti temu, rekel je Žid, smejoč se: „Ako bodo molčali, dobé kar sem jim obečal, drugače pa še veliko manj!“ Židje pa sami dobro vedo, kaj delajo z ubogim domačim narodom, in bojé se maščevanja, po noči ne srečaš nikakor posamičnega Žida na poti.

Takó je v Galiciji in sploh, kjer imajo Židje vse v rokah. In „kulturni zapadni svet“ se je tako čudil, ko so, ni davno, v Rusiji demonstrovali proti Židom!

Narodna ženitovanja moré tudi v Galiciji narod. Taka „svatovščina“ traje celih 8 dnij — „drugače ni v zakonu sreče“; pravi ljudstvo. Skozi celih 8 dnij se pleše (v prisotnosti kakih štirih narodnih godcev) na dvorišči ali v židovski krčmi, in vseh teh 8 dnij pije se neprenehoma pogubna „wodka“. Ženitovanje mora 8 dnij trajati, ako nima dotična družina dovolj denarja (za „wodko“), proda se pa kos polja! Dá, skoro grozno je videti jednako ženitovanje. Moški in ženske postanejo po neizmerno zaužiti „wodki“ kot brezumni. Posebno ženstvo je strašno izpremenjeno, devojke i žene vidijo se ti kot čarovnice, z izbuljenimi očmi. Tu pa tam vidiš, kakó se na plešišči posamična ženska z „wodkino čašo“ v rokah zvrne. Res, strašno morí „wodka“ ubogi narod v Galiciji. In da se ne bi dalo morebiti zaprečiti vsaj 8 dnij trajajoče ženitovanje? Premišljevali naj bi v poljskih krogih rajši o tem, mesto da bi gojili sovražno, protislovansko politiko! „X“.

P s o g l a v c i.

Zgodovinska slika.

Česki spisal Alojzij Jirásek.

Poslovenil Vacerad.

(Dalje.)

Gu je umolknil Jošt zaradi šuma, ki je nastal med zbranimi gosti. Vzkliki strmenja in dvoma oglašali so se v hrupni zmešnjavi. Brychta je burno vstal, za njim Nemec in mladi Šerlovský. Kozina, ki je poslušal s pobešeno glavo, dvignil jo je sedaj in gledal na zbrane, posebno na starega dražinovskega strica. Syka pa je za božjo voljo tolažil in miril, da bi dali Joštu dogovoriti. Ta se je nasmehnil in govoril dalje:

„Kakó bi jih ne poznal, visokorodni gospod,“ pravim. „Saj smo sosedje.“

„Sedaj ni o njih nič slišati. Prej so se pogosto oglašali tu,“ pravi zopet kancelar. „Imajo gotovo sedaj dobro gosposko in so ž njo zadovoljni!“

Hrup in šum je nastal na te besede in bilo je v njem jasno slišati, kakó se je Brychta, udarivši z ostjo svoje čekane ob tla, divje zasmel.

Toda že so umolknili, ko je vstal belolasi Krištof Hrubý, pristopil k Joštu in ga resno vprašal:

„Govorite li resnico?“

„Zakaj bi je ne govoril?“ odvrnil je Jošt odločno. „Škoda, da ni tu mojega sina, ta bi potrdil to. Ali naj se zarotim in prisežem? Sveta resnica je to, razumete, vse kar sem povedal.“

„In so li oni gospod kancelar rekli še kaj?“ vprašal je Hrubý dalje.

„Nič več.“

„In zakaj mu niste povedali vsega, kakó ravna ta Lomikar z nami!“ upil je Brychta.

„To ni šlo. Kedar takov gospod ne vpraša, ne sme se govoriti. In ko bi bil tudi hotel — ravno ko je izgovoril to, mahnil mi je z roko in se obrnil k cesarju. Vendar mi je takoj, ko sem šel ven, prišlo na misel: „To jim poveš!“ To mi ni nič mari, toda vem, kakó je človeku, kedar se mu godi krivica. In nam se godi krivica. Kaj se hoče, taki časi so! „Zakaj bi jim ne povedal tega,“ pravim si. „Njihovo pravo velja še, in ko bi se vedno oglašali, tedaj bi se opekel ta Nemec. Čemu bi mu tudi prizanašali, temu živoderu! Ravno tak je, kakor njegov ranjki oče, ako ne hujši. Saj mora tudi imeti vsak domažliški sosed jezo nanj. Kajti ti Lomikarji so nas pripravili ob nekaj! Ako bi ne bilo teh, bi bili vi lahko danes pri nas, pod našo upravo. In poleg vsega tega je vzel še naši občini trhanovski dvor. Ta je bil naš. Sedaj si je postavil tam grad in z naše zemlje se nam smeje ter vas tlači. Ko sem prišel z Dunaja in slišal, kaj vam je zopet napravil, kakó vam je pobral svoboščine, tedaj sem klel sam — čeprav mi ni nič mari to. — Jaz pravim, to je razbojnik! In kakó predrzen!“

„In kako bi ne bil. Lepo je čakal, da je postal okrajni glavar, da bi imel še večjo moč“, dodal je stari Hrubý

„Iz tega se razvidi, da naše svoboščine še veljajo!“ vzkliknil je Kozina. „Saj bi se ne poganjal zanje, ko bi —“

„Res je, res!“ klicalo je nekaj glasov.

„Toda kaj sedaj, ko jih je spalil ta volk?“ vprašal je Pajdar.

„Vsejedno se oglasite,“ rekel je Jošt odločno. „Saj vedo oni na Dunaji o naših pravih. Saj je omenil sam kancelar —“

„Tudi mi smo tako mislili in si rekli sami pri sebi, da to ne sme tako ostati, da se zberemo in se posvetujemo. A tega še nismo vedeli o tem kancelarji,“ govoril je Kozina. Vsi so kazali svoje soglasje z obrazom in besedo.

„Sedaj še le lahko začnemo. Tam na Dunaji vedo o nas in o naših pravih,“ dodal je Syka.

„No in imamo tudi še nekaj od njih!“ oglasil se je sedaj stari Hrubý, med tem odpel svoj telovnik in vzel iz njega nekaj v robcu zavitega. Vsi so iznenadjeno in radovedno pogledali, kaj ima stari župan. Vzkliknili so pa, ko je dvignil v vis proti luči dve stari pergamenovi listini z visečima, velikima pečatoma.

Vsi so ostrmeli; celó sam Jošt je bil iznenadjen. Najmirnejši so bili seveda oni, ki so že vedeli o listinah: Hrubý, Syka, Kozina. Drugi so se gnjetli k Hrubemu; celó Příbek, čegar obraz je nekako oživel, vstal je hitro in gledal čez vse na te ostale priče hodovskih prav. Brychta se ni zdržal dolgo nad starimi, orumenelimi svoboščinami semtertje zbledele pisave. Vspel se je od mize močno kakor šiba, obrnil se k oknu, zagrozil proti njemu s stisneno, žilavo roko, zakrohotal se in zaupil:

„Oj, gospod Lomikar! nismo še tvoji tlačani! Glej, še imamo nekaj zoper tebe, blagorodni gospod!“

„Ali sta dobri in pravi?“ vprašal je Ecl iz Klenča župana Syko, kot „prokuratorja“ in poznavalca.

„Seveda, saj sta iz skrinjice naših rečij — in te dve sta najboljši; To-le je dal kralj Jurij in to-le Matija.“

„In kakó, da jih Lomikar ni vzel?“ vprašal je Pajdar in to za vse, kajti vsi so imeli to vprašanje na jeziku. Sedaj še le se je oglasil Kozina. Povedal je, kakó se je zgodilo, kakó mu je prišlo takoj na misel, ko je videl Lomikarja s tako četo vojakov, da ne gre le ponj in po Příbeka, ampak po svoboščine — in kakó mu je padlo v glavo, da je pošepetal to materi. Ta je pa zaradi gotovosti hitela takoj domov in vzela iz skrivališča brzo te dve najvažnejši svoboščini, kateri je poznala že dobro doma, v Dražinovu, ko je hranil tam hodsko skrinjico njen oče, njegov ded. Ko je še pripovedoval, oglašali so se vzkliki priznanja in pohvale njemu, vzlasti pa njegovi stari materi, in ko je končal, je zavpil postfkovski Brychta:

„Naj me zadene strela! To je ženska! No vidite je, da je tvoja mati, Kozina!“

Ta je pa, kakor bi ne slišal odkritosrčne pohvale, pristavil:

„Sedaj še le se lahko oglasimo, ko imamo nekaj v rokah in vemo, da tam pri dvoru niso pozabili na nas.“

Vsi, razvneti že prej po Joštovem pripovedovanji, so se zlagali sedaj tem voljnejše. Samo Příbek ni zinil. Ko je nato po Kozinovem govoru poprijel Jošt za besedo, dokazoval je živo in prepričevalno, da bi bili mogli začeti pravdo tudi brez teh listin, ker so poprašali pri dvoru po njih; sedaj pa lahko začnejo z gotovostjo, in zato naj se ne obotavljajo. Svetoval jim je, naj pošljejo poslance na Dunaj. Ta predlog, na kateri je mislil itak vsak, je bil vzprejet. Samo Příbek se je oglasil:

„No, delajte, kar hočete, toda mene v to ne volite. Jaz ne pojdem na Dunaj. Toda ko bode zlo, in to bode, ko bode hoteli na gospodo in ne k gospodi, kar bi bilo najboljšo, tedaj pojdem, če treba, sam.“

Njegove besede niso našle odmeva. Samo Brychta je zaklical:

„No, tedaj pa pojdemo tudi s teboj!“

Ko je šlo za poslance, so vsi predlagali Hrubega, Syko in Kozino. Jošt je bil pa drugačnega menenja, razlagaje, da bi ne bilo pametno, ko bi šli ravno ti trije, dasiravno bi gotovo dobro opravili na Dunaji: tu doma jih bode namreč bolj treba in pa, ker Lomikar že tako streže po Syki in Kozini in pazi nanja in bi se tako njuna pot ne mogla utajiti. Tajnost pa je v začetku potrebná, da Lomikar ne pokvari vsega takoj od konca.

Torej je bilo skleneno, naj gredo Psůtka iz Postrěkova, Nemec iz Medákova in Pajdar iz Pocińovic.

„Pojdemo“, rekel je Psůtka, „toda tam na Dunaji so Nemci, in mi ne znamo nemški, niti jaz niti Nemec, in Pajdar gotovo tudi ne. In potem pri dvoru! Tega tudi ne vemo —“

„Saj ste bili vi tam, Jošt.“ rekel je Nemec, „torej bi šli lahko z nami.“

Jošt, ki je čakal na to povabilo, se je branil nekoliko in izgovarjal, vendar ne dolgo. Na splošno željo — samo Příbek ni črhnal — se je udal, da popelje deputacijo na Dunaj in jej pridobi pristop k dvoru in avdienco pri cesarji. Segli so mu v roko in potem si vzajemno stisnili desnice v oblubo, da ohranijo kot tajnost, o čemer so se posvetovali danes. —

Čez malo časa je bilo na Dudakovi samoti zopet tiho. Hodski možje so se razšli v temni zimski noči, vsak proti svoji vasi. Kozina pa je zopet potegnil Jošta na saneh v mesto. Za njima so zdrčale tudi sani, v katerih je sedel Pajdar z mladim Šerlovskim.

Kozina in meščan sta od začetka še čutila, da gredo pocinovske sani za njima, toda ko sta se potem spustila v pogovor v bodoči borbi s trhanovskim gospodom, sta pozabila na nje ter nista opazila, da jih ni niti slišati. Kakó bi to bilo tudi možno, ko so stale nepremično na koncu vasi. Vendar v njih nista sedela dva, temveč samo jeden: stari Pajdar, zavijaje se v kožuh, je držal vajeti lepega konja, povešajočega glavo, nad katero mu je v

nočnem, mrzlem vetru plavala dolga griva. Pajdar je čakal, čakal — in že začel jeziti se. „Samo za trenotek“, rekel je ta nori fant Šerlovský. — Le da bi menda videl Manico. Vendar, ugleda ga bratranec Matej in mu pové lepo, kakó zna čuvati tajnosti. Tu so, da nihče ne zvé o njih; v temi so prišli, v temi imajo oditi. Ako kdo spozna tega fanta, kakó se plazi okoli hiše. — V tem čuj — hitre korake — to je on. — In res mladi Šerlovský, ves vpehan, je skočil na sani.

„No kakó je?“ vprašal je Pajdar.

„Dobro, stric, dobro. Videl sem svojo deklico, in ne le videl, temveč tudi govoril ž njo!“ Po besedah in glasu je bilo poznati, da je ves razburjen. Pajdar je že napel vajeti, zavihtel bič nad konjem, in ta je skokoma zdirjal po sneženi poti. Med to hitro vožnjo je mladi Šerlovský povédal ob kratkem, kako srečo je imel, da ni hodil dolgo okoli, da je Manica prišla zapret vrata, da je postal ž njo, govoril. Pajdar se je zadovoljil z mladeničevim zagotovitom, da Manici ni povedal nič, kje je bil, ampak da se je izgovoril s pozno potjo iz Klenča; dalje ni izpraševal. In mladenič je bil vesel. Takoj je pozabil na shod pri dudaku, o katerem je premišljeval stari Hod poleg njega, in bil je v mislih zopet pri svoji Manici. Kratek, srečen trenotek mu je razigral prej kri. — Sani, bežeče skozi mrzlo, temno noč, so škripale, sneg je frčal izpod kopit dirjajočega konja v zmrzlih kosih okoli njiju — mlademu Hodu pa je bilo dobro in prijetno, kakor bi se vozil v topli, spomladanski noči.

XII.

Prešel je advent z božičnim časom vred.

Mraz, posebno v decembru hud, se ni pomanjšal niti v začetku novega leta. Snega je bilo nakopičenega povsodi, in ves hodski okraj je bil tak, kakor bi bil padel vanj. Trhanovski grad, stoječ na vznožji gor Češkega lesa na samoti med gozdnatimi vrhunci in holmci, imajoč za sosede le mali mlin in nekoliko koč, bil je kakor sirota. Tiho, pusto okoli njega, a še bolj tiho v v njegovih prostorih.

Svit jasnega dne, nagibajočega se k večeru, je obseval jedno izmed njegovih sobic, malo, toda čedno in priljudno. Kasetovani, leseni strop je sicer že otemnel, toda na zidu obitem s hrastovimi deskami je proti oknu igralo zlato poslednjih žarkov, ki so obsevali ob jednom malodane novi clavicembalo na lepo izrezljanih nogah, stoječi blizu stene. Pri clavicembalu je sedela Marija, Lammingerjeva mlajša hči. V svitlobi, prihajajoči od strani, zasvetili so se na njenem temenu plavi, gosti lasje, in nekoliko lahnih, zlatih kodrov nad tilnikom, sedaj sklonenim k clavicembalu. V tem svitu se je tudi jasneje odlikoval ležeči vratnik s čipkami in bele zapestnice od temno-zelene dolge obleke.

Nekaj časa je že gledala v notno knjižico, razprostrto nad tipkami; sedaj je, kakor bi se odločila aíl,

bolje, vzbudila se iz misli, ki se gotovo niso pečale z množico notnih glavic, položila svoje bele, dolge prste na tipke in začela gibčno lahno „Ciacono“. Brenčeči, ne preveč polni in močni zvoki clavicembala so se razlegali po sobi, prijetno moteč njeno globoko tišino. Toda jedva so zapeli, so že tudi prenehali, slabo se izgubljaó. Gospodična, kateri „Ciacono“ očitvidno ni ugajala, je brzo obrnila nekoliko listov in začela šumneje in z večó slastjo živejšo „Sarabanto“. Igrala je sedaj dalje, toda doigrala ni. Omagavši ali iz naveličanja je zaprla naglo knjigo, katero je zložil nedavno „vsem ljubimcem godbe v posebno veselje“ in na svetlo dal mojster Johannes Kuhnau, in spustivši roki v naročje, se je zagledala ven skozi okno, kjer je gorel za vrhovi golih dreves zlato-rdeči žar zataplajočega se dne.

Globoka tišina je zavladala zopet v sobici, tišina mrtvega, zimskega popoldne, ki napolnjuje tudi zadovoljno srce s čudno tesnobo in ozkostjo. Njena senca in izraz kljubovalne otročje zlovoljnosti se je ulegel tudi na prijetni obraz mlade gospodične. Gledala je na drevesa, pri katerih je poznala že vsako vejico, gledala je nepremično gozdno pobrežje, zapadeno od snega, večó jednako, ves razgled omejujóče, gledala je, a ne opazovala. Njene misli so begale Bog vé kod. Niti zapazila ni, da so se premaknile s tapet zlate proge na parket, in da so izginjale tudi že od tod. Od otemnelega stropa se je spuščal zavoj zimskega somraka, ki je zagrnil nakrat kote, stene, obdal clavicembalo in zamišljeno devojko pri njem. Samo njena plavolasa glava v belem ovratniku in nežni, beli roki sti se odlikovali jasneje, kot na temni, stari podobi iz preteklosti.

Mahoma pa se je, začutivši, da se je dotaknil nekdo njene glave, brzo obrnila. Zagledala je nad seboj mirni, blede obraz svoje matere, upirajoče na hčer pogled polen materinske nežnosti in skrbnosti.

„Si li že nehala igrati, dete moje?“

„Ah — da — nič me ne veseli. haka zabava! — Sama sebi vedno igrati, sama sebe poslušati kakor v zaporu —“

„Kaj govori —!“

„Ah, mamica, vi ne verujete, kakó je tu dolgočasno, in kako se mi toži. Pa vedna tišina okoli, kakor v grobu — nikjer veselejšega glasu, vsi so takó onemeli, kakor preplašeni. O, vem dobro, da, ko bi oče — Tako je zamišljen, resen, in pogosto slabe volje. Sami se, mamica, ozirate vedno po njem. In posebno danes — tega nedeljskega popoldne ni možno prečakati, nima konca —“ pristavila je nakrat živeje, skoro jokaje.

Pritajen materin vzdihljaj je bil izraz soglasja. Vendar je baronica začela pogovarjati in tešiti svojo hčer.

„Ti si preveč silna, dete moje. in zahtevaš mnogo. Ta čas sam ne sebi — sedaj ni nikjer veselo.“

„Sedaj, v predpustu? Niti v Pragi?“

„Verujem, privoščila bi ti — in sebi tudi —“

„V Prago, ni li res? Vidite, mamica, vam se tudi toži.“

„O ne tožilo bi se. Navajena sem tega tihega zakonja. Vendar toliko skrbij, toliko strahu!“

„In kake?“

„Za očeta. Takó sem se veselila, da je konec vsega, da bode sedaj mir, ko nimajo onih nesrečnih svoboščin. Toda to ljudstvo! — In takó nakrat se je spremenilo. Kar je slišati, in še malodane vse zamolče, iz tega se razvidi, da v njem vre, da je zelo nezadovoljen, in meni prihaja večkrat na misel —“

Baronica je nakrat umolknila.

„Kaj? — Morebiti da bi se uprlo?“ vzkliknila je hči.

„Bilo je povsod mirno — nikjer niso delali ovir, kar sedaj nakrat, iznenada nočejo slušati. Očividno je, da so kaki podpihovalci med ljudstvom, ki je podpihujejo, in tako bi ne bilo nič čudnega —“

„Zakaj naju pušča oče tu?!“

„Za Boga, dete, niti ne črhni mu, razburila bi ga močno. Morda sem preveč strašljiva in bojazljiva — gotovo ni nobene nevarnosti; saj bi naju potem ne puščal tu,“ pogovarjala je miroljubna gospa, že naprej boječa se jeze svojega soproga, ki bi gotovo vzkipel, ko bi omenila bči sama to zadevo.

Jedva je baronica izgovorila, so se odprle duri. Vstopil je stari Peter, kamornik, noseč goreči sveči v v dvojnatem srebrnem svečniku. Pa sivolasi mož brez brade, v temni prepasani suknji, v širokih temnih hlačah, do kolen segajočih in v nogovica h iste barve, poklonil se je damama, voščil dober večer ter postavil svečnik na clavicembalo pred gospodično. Pristrčni ton pozdrava in ves komornikov nastop je kazal, da je bil damama več kot služabnik. To prijateljstvo si je zaslužil po dolgotletni udani službi že pri ranjkem očetu gospe Lammingerjeve, pri starem gospodu Lobkovicu, po čegar smrti je vstopil v službo njegove hčere, pravo za pravo njegovega soproga, kojega komornik je postal. Srce starega Petra in vsa njegova duša je bila vendar udana njegovemu prvemu gospodu, pokojnemu Lobkovicu, katerega ni mogel pozabiti.

„Kaj je novega, Peterček?“ ogovorila ga je mlada baronica. Peter je stopaje proti durim obstal, potem naredil nekaj korakov naprej, zopet postal in zmajavši s sivo glavo, rekel:

„Milostiva gospodična — ko bi mogel govoriti takó, kakor sem pravil N. M. Vašemu gospodu dedu — blaženega in slavnega spomina. „Kakó je, Peter?“ blagovolil je vselej vprašati. „Dobro, Milost.“ „In kaj je novega?“ Nič, Milost, z dovoljenjem — vse pri starem. Povsod mir in red“

„Kaj, ali se je prigodilo zopet kaj?“ vprašala je gospa Lammingerjeva, vpiraje svoje poglede na skrbni obraz zvestega sluga.

„Bilo bi dosti na starem, Milost. Kakó živo je to bilo pri nas, t. j. na posestvu N. M. pokojnega gospoda, očeta V. M.! Ljudstvo je lepo delalo, robotalo, in kakó spoštljivo ter pokorno se vedlo proti vsakemu grajskemu in iz gosposke pisarne! — In tukaj? Seveda, tista tlaka ni nič ljubeznjivega, toda pravdati se z gosposko in pošiljati na Dunaj tožit gospoda k cesarskemu Veličanstvu — to je pa vendar preveč.“

„Je li koutski posel še vedno v pisarni?“

„Še, Milost. Toda osedlali so mu že konja, pojde vsak trenotek.“

„In kaj je prinesel?“

„Zvedelo se je le takó — toda že malo je dosti. Kaj bi tudi moglo biti — nepokorščina kakor tu pri nas. Ko Postřekovljani niso šli gonit, ko so odrekli Hodovljani vso vožnjo —“

„To že vse vemo!“ pretrgala je gospodična blebetavega komornika. „Toda kaj je prinesel ta posel?“

„Do pičice tega ravno ne vem — to je povedal gotovo le Njegovi Milosti. Toda toliko se je zvedelo, da uganjajo ti Hodi, Bog nam pomagaj, divje in trdo ljudstvo, tudi tam v Pocińovicah in v Lhoti ravno take kakor v Straži in Tlumačovu.“

„V Straži in Tlumačovu?“ oglasila se je začudjeno gospa Lammingerjeva. „Kaj se je zgodilo tam?“

„Tega ne blagovolite vedeti? Tam kmetje neki lové po gozdih, kakor po svojem, streljajo, nastavljajo zanjke —“

„In kaj gozdar?“

„To je ravno, Milost. V Tlumačovu so bajé gozdarja ubili — ko je zaklal tam nekomu psa.“

„In sedaj v Pocińovicah?“

„Posel je prinesel od tod podobno novico, samo da je bilo tam baje še nekaj hujšega. Samega župana, starega Šerlovskega, sin —“

V tem je prenehal komornik kakor bi odrezal, in gledal iznenadjeno k sosodnjim durim, skozi katere je vstopil njegov zapovednik, baron Albenreuthski.

„Že zopet, ti stari klopotec, blebetaš? —“ ogovoril je ostro komornika. „Sam bojazljivec, mož babjega srca, in straši druge. Čemu vedno klepečeš!?“ Takó ga ostevši se je obrnil k soprogi.

„In čemu ga poslušata?“ rekel je z glasom sicer znatno mirnejšim, vendar še dosti karajočim.

Gospodični se je smilil stari sluga, ko je prejel za svojo postrežljivost tako ostro plačilo, vendar se ni mogla ubraniti nasmeha, videč, kakó se je starček zganil in poklanja se jo popihal ven. Še le zunaj je dobil sapo, obstal in zamomljaj:

„To meni kakor kakemu kmetu?“ In mislil si je:

„V tem je bil N. M. ranjki stari gospod Lobkovic drugačen! Jaz bojazljivec, mož babjega srca? Jaz?! Trideset let sem služil pri N. M. starem gospodu. — Trideset let in nikdar, niti jedenkrat nisem slišal kaj takega. — Uboga

gospa — sedaj jih sliši še tudi ona, da me je poslušala. — In kaj se je pogovoril z menoj N. M. pokojni stari gospod Lobkovic — in ta je bil vendar nekaj več“

Tako je uvaževal Peter večkrat, to je vselej po kakem viharji, s katerim je provzročil jezo gospoda Lammingerja. Toda kakor nikdar drugekrati, tako tudi sedaj ni izrekel stari sluga svojega menenja gospodu na glas, in to, kakor se je tolažil, ne iz strahu, temveč iz same prizanesljivosti do gospé, ki je bila vendar hči ranjkega starega gospoda Lobkovica. Takó se je zgodilo, da nikakor ni predrugačil menenja svojega sedanjega gospoda, tikajočega se te bojzljivosti, temveč da ga je še bolj utrdil, kar se je razvidelo tudi iz tega, kar je rekel Lamminger še starčku, ko jo je bil takó hitro popihal iz sobe.

„Kaj vama je natvezil zopet ta strahopetec?“ vprašal je baron, gledaje s soprogo na hčer.

„Mislim, da samo resnico,“ odgovorila je soproga mirno. „Omenil je nemirov v Straži in Tlumačovu. Oni koutski posel gotovo tudi ni prinesel nič veselega — pristavila je, skrbno vprašajoč.

„Tudi nič žalostnega: tepež z logarji, tatinski lov. Sedaj običajne stvari, toda vsega malo.“ To je pristavil čudno se nasmehujé.

„Malo?!“ ozvala se je mati s hčerjo vred, obe s strmenjem.

„Za jezo dosti, in zopet ne toliko, da bi mogel poklicati zato vojake.“

„Vojake! Za Boga, kaj mislite, da bi tekla kri!“ vzkliknila je živo baronica. „V Ujezdu so bili tudi vojaki, vendar kaj je doseženo ž njimi?“

„Hm — tam so bili še tiho, niso bili uporniki — in teh bi potreboval —“

„Vstaše hočete!“ —

„Bil bi to znamenit argumentum in testimonium — toda čemu se žalostita s tem — le pustita me —“

„Toda medve tu! —“ omenila je gospodična, porativši ugodno priliko

„Aj, Marija, kakor bi bila Petrova hči, ti junakinja —“

„Ne bojim se — vendar tu je tako žalostno,“ odvrnila je hitro.

„In negotovo,“ pristavila je mati, hoteč hčeri pomagati.

„Preveč se bojita. To, kar počenjajo, je samo kmečko furiantstvo. Norci! Mislijo, ko imajo odvetnika na Dunaji, da so že pravdo dobili!“

„Toda, ko bi se vendar vzdignili?“

Potem jih pobesimo nekoliko, in bo sveti mir“, odvrnil je Lamminger lakonično in hladno. Te besede so ustavile ves razgovor. Njegova soproga je s skrivnim vzdihom pogledala na hčer. Ta je sklonila glavo in gledala v tla. Sreča, da se je oglašil v tem trenutku zunaj zvon, naznanjajoč čas k večerji.

„Pojdimo!“ rekel je mirno gospod Albenreuthski.

Soproga je stopala molčé poleg njega, misleč na njegove poslednje besede. Za roditeljima je šla gospodična. Silile so jej skoro solze v oči in čuda, da ni udarila z nožico ob tla. Oče je neupogljiv! Na Prago še upanja ni! Namestu tega jo čaka neskončna vrsta neskončnih, dolgočasnih večerov, katere bode preživela kakor vse in kakor današnji v neveseli in malogovoreči družbi resnega očeta.

Nepričakovano se jej je olehčalo vsaj danes. Lamminger, ki je ves zamišljen spregovoril pri večerji jedva besedico, je vstal takoj po obedu in odšel v pisarno, naznanivši soprogi, naj ga ne čakata več, da ima mnogo in nujnega dela in da ostane dolgo v pisarni. Tam je že sedel jeden izmed njegovih uradnikov in marljivo pisal.

Lamminger je obstavši pri njem gledal mu čez ramo na papir in čital. Potem se je zravnal in rekel:

„Za sedaj dobro — ne pozabi ničesar, zverokradstva, upora, neposlušnosti, drznih besedij, vse živo, in če treba hujše, zato ker je to, kar se popisuje, vedno slabejše — nego je to res bilo. — Za onega, ki ni videl tega, je treba to, kakor pravim, popisati kolikor je možno živo, saj razumeš. In na onega Jošta ne pozabi, kak pravdar je in spletkar, izpodkupojoč ves red in vso navado, skratka nevaren človek, še bolj pa ta Kozina s svojim smelim govorjenjem, ki razvneva vse in draži k upor.“

„To imam že, Milost —“

„In ono lipo tudi?“

„Da, Milost.“

„In to, kar so razglasili danes iz Kouta?“

„Tega še ne —“

„To, in Lhotske ter Tlumačevske samoglavce postavi tudi tje. — Hitro ko bode vse gotovo, pridi takoj s tem k meni. Prebereš mi to. Danes mora biti vse končano, jutri zgodaj se odpravi s tem Schneider v Prago. Ali si poslal po oskrbnika?“

„Kakor ste ukazali, Milost.“

„Dobro.“ In Lamminger je pustil pisarja, ki je sestavljal ostro tožbo zoper Hode, in odšel v svojo sobo. Šel je kake dvakrat semtertje, potem je obstal, kakor bi poslušal. V gradu je bilo tiho, zunaj pa, kjer je že razprostrla svoja krila črna noč, je bril le mrzli veter. Nato je zaklenil duri ter pristopil k steni, kjer je vtaknil blizu kota ključek v jedva vidno ključavnico. Iz stene so skočila vratca, kakor bi jih sprožilo pero, in v votlini za njimi se je pokazalo nekoliko predalov, iz jednega teh je vzel baron dva mošnjčka polna cekinov. Potem je zopet hitro zaprl duri, se vsedel k mizi in začel pisati. V tem je potrkal nekdo na vrata.

„Počakaj! Takoj!“ oglašil se je Lamminger. Ko je spisal, je spustil v sobo svojega oskrbnika, onega, s katerim je bil začel Kozina pod lipo borbo.

„Na Dunaj pojdeš,“ naznanil je baron skratka.

„Kedaj, Milost?“

„Nujna stvar — jutri zgodaj. Pripravi se!“ In nemeneč se, da je iznenadila ta novica oskrbnika silno, je nadaljeval:

„Tu imaš denar za pot. Konju ne prizanašaj. Po Dunaji ti je znano —“

„Bil sem tam pet let,“ odvrnil je oskrbnik ter se samozavestno nasmehnil.

„To pismo poneseš dvornemu prokuratorju — in to-le drugim gospodom po naslovih — toda takoj, ko prideš na mesto. To je zaradi Hodov, razumeš. — Ako te zraven še poprašajo po njih, povej, kaj imamo ž njimi. In s tem pismicem pojdeš k onemu hodskega prokuratorju Štrausu. V tem listu ni nič drugega, kakor potrdilo, da prihajaš v mojem imenu — samo pokažeš mu je —“

„Razumem, Milost.“

„Ostalo, če treba, opravi ustno in —“ tu se je Lamminger nasmehnil in vzel mošnjiček s cekini v roke. „S tem to potrdiš. Pobotnico prineseš meni.“

„Ko bi pa ne vzel?“ vprašal je oskrbnik.

„Imel sem te za bolj izkušenega.“

„Vendar, ko bi morda hotel več?“

„Ta je druga. Izposodiš si pri znancih. Mislil sem na vse.“

„No si li razumel?“

„Pozvem vse, Milost. — Poprašam —“

„Kakó se ima ta stvar pri dvoru in sodnji, o tem dobim poročilo. Toda pri Štrausu pozvedi vsa imena. Kdo je poslal tje te tepce, kdo to pravo za pravo vodi. Pazi pri njem! — To je nek več, prebrisan človek. Dosegel je že komisijo v preiskovanje te tožbe. Imena komisarjev moram tudi zvedeti in to kar najpreje. Ako opraviš dobro, poplačam te pošteno. Sedaj se pripravi. Toda molči o poti. Zgodaj, še v temi moraš oditi, da te nihče ne vidi. Sam pridem na dvorišče. Onega Štrausa moraš pridobiti, naj stane, kar hoče! Toda sebi in zaznamuj si glavne točke — tu je denar — ta za pot in ta za vse drugo.“

Malo časa nato se je vračal oskrbnik v svoje stanovanje. Ker je bil neoženjen in živel sam, ni zvedel nikdo nič o njegovih pripravah. Zgodaj, še v temi si je pripeljal konja sam ven in skočivši nanj je odjezdil neopazovan. Njegov gospod, brez allonžove lasulje, v kosmati kučmi, v lahkem kožuhi, prišel je v istem trenutku pred grajska vrata, kjer je gledal nekoliko časa v zasneženo pokrajino za odhajajočim oskrbnikom; ta je pa izginil kmalu v jutranjem mraku, skozi kateri je migljalo samo nekoliko ugašajočih zvezd.

(Dalje pride.)

Pogled po slovanskem svetu.

a) Slovenske dežele.

Gimnazije. L. 1889—1890 otvorijo v Ljubljani drugi gimnazij, na Mariborskem gimnaziju pa slovensko paralelko. V Pulji se snuje nov gimnazij z nemškim poukom. S poslednjim pač ne ustrezajo ne Srbohrvatom in Slovincem, ne Italijanom, a te narodnosti so izključno v Istri!

Zmaga na Koroškem. Župnik Gregor Einspieler, izdajatelj Celovškega „Mira“, je kot kandidat narodne stranke na Koroškem za deželni zbor slavno zmagal s 78 glasovi proti nemško-liberalnemu kandidatu Pleščivniku, ki je dobil 33 glasov. Ta zmaga je pred vsem moralna zmaga, ker zmanjša obupnost koroških rodoljubov in ojači narod, da se v prihodnje vedno odločnije postavi nasproti nemški gospodujoči stranki.

Kaka borba je s to stranko. Najprej skuša, da ne dobe Slovenci koroški nobenega zastopnika: potem pa trdi, da se noben Slovenec ne pritožuje: kakó se pritoži, če ga ni na mestu! Z druge strani protestujejo, da bi se slovenski poslanci drugih dežel potegovali za koroške Slovence. Saj se morajo, ako nemška liberalna stranka ne dopusti s svojimi sredstvi, da bi dobili koroški Slovenci zastopnikov rojakov iz lastne pokrajine. Veče političke hinavščine ni pač zaslediti, nego jo izvršujejo nemški, madjarski, italijanski „liberalci“ v Avstro-Ogerski in od njih najeti Židje.

Družba sv. Mohora v Celovcu šteje letos 41.552 udov, 6542 več od l. 1887. Novih je pristopilo 9226, starih pa odstopilo ali odmrlo 2695. V okroglih številkah

šteje goriška nadškofija 5650, krška 3600, lavantinska 12.350, ljubljanska 16.700, tržaško-koprska 2100 itd. udov. Celó Amerika šteje 59 udov. Videmska nadškofija (Udine, Italijansko) ima 124 udov, ti so raztreseni med Slovenci v takó imenovani Reziji. Lepo je, da je zastopana zagrebška nadškofija po 315 udih. V poreški škofiji jih 63, veliko premalo; razmerno jednako je s sekovsko škofijo, ki šteje letos 243 udov. Nemštvo na mejah napreduje silno!

Koroški Slovenci so na dan volitve deželni poslanca protestovali proti izjavam, kakor da bi bili Slovenci zares nezadovoljni zaradi tega, da sta se drž. poslanca dr. Gregorec in Klun potegnili za koroške Slovence. 69 mož je ob isti priliki v Velkovecu vložilo prošnjo za uvedbo slovenskega jezika v ljudske šole na Koroškem.

„**Slovensko društvo**“ štajersko je 12. avgusta t. l. zborovalo v proslavljenju 40letnice vladanja našega cesarja. Slavnostni govor je imel predsednik društva, preč. dr. Gregorec. Rekel je med drugim: „Zlasti Slovincem je sedanji cesar nepozabljen. On je podpisal državni osnovni zakon, čegar člen XIX. tudi Slovincem jamči narodno enakopravnost v šolah, uradih in javnem življenju.“ G. Miha Vošnjak je poročal o dežel. zboru štajerskem, da je ondi samo 8 slovenskih poslancev; pa bi jih moralo biti 19, vsled česar celó z nemškimi konservativci vred ne dosežejo malo ali celo nič nasproti brezobzirni nemški liberalni večini. Govoril je v zboru o domovinskem zakonu, ki je kmetom škodljiv, in o potrebi znižanja obrestij pri hranilnicah. Poslednje se mu je posrečilo.

Potem so se sklenile resolucije: 1. „Z ozirom nam Slovencem neprijazno postopanje deželnega zbora štajerskega in tistih državnih in avtonomnih uradov in raznoterih korporacij, ki njegove nemčevalne namene mnogovrstno podpirajo, zmatramo se Slovenci štajerski stiskane, zatirane in žaljene v svojih državljskih pravicah, zajamčenih v členu XIX. drž. osnovnih zakonov. Zatorej pozivlja „Slovensko društvo“ vse domoljube, naj se ovih pravic povsodi in vselej sami poslužujejo in nepogljivo terjajo enakopravnost slovensčine v uradih, šolah in javnem življenju.“ 2. „Resolucija se izraža odločno proti ukazu dež. šol. sveta v Gradcu od dne 22. febr. 1887, ter spodbuja ulagati pritožbe proti temu ukazu po zgledu Šmarijske občine.“ 3. „Želi društvo, da bi pretresali domoljubi, zlasti časnikarji, drž. in dež. poslanci zlasti tudi agrarno vprašanje, „da se ono vprašanje reši v ohranitev in okrepljenje kmetijskega stanu.“

Vidi se, da „Slovensko društvo“ odločno postopa. 26. avg. bo isto društvo zborovalo pri sv. Lenartu v Slov. Goricah, kjer bosta potovala dr. Gregorec in dr. Radaj o delovanju drž. in dež. zbora.

b) Ostali slovanski svet.

Vladika Strossmayer se je vrnil v Djakovo iz Slatinske kopelji, katera ga je, kakor se je sam izrazil, jako okrepila in pomladila. Na povratu so ga navdušeno pozdravili v Zagrebu. Ta sprejem je najbrže odgovor onim, ki so zatrjevali, kakor da bi bil vladika brez vsakega vpliva. Vse hujskanje in črnenje vladike Strossmayerja, ki je je provzročilo velikonemško in nemško-madžarsko novinarstvo, izvira iz strahu pred Strossmayerjem. On jim je strah, ker pospešuje, da bi se Slovanstvo utrdilo cerkveno, v zmislu cirilo-metodiškega obreda, in da bi se vsled tega zavarovalo proti germanizaciji in latinizaciji na zapadu. Morda slutijo Velikonemci in Madjari, da bi utegnil Strossmayer doseči kaj v tem pogledu v bližnji bodočnosti; vsled tega je bil dan najetim novinam ukaz, naj križajo Strossmayerja, a v resnici naj zaprečijo ponovitev cirilo-metodiškega obreda tam, kjer je bil odvzet.

Zagrebski mestni odbor je odločil povodom 40 letnice cesarjeve 50.000 gld. za napravo medicinskega oddelka na Zagrebškem vseučilišču.

Gledé na Čehe piše „Český Východ“ o Kijevski slavnosti: „Slavnosti Kijevske“ so se udeležili tudi zastopniki ostalih narodov slovanskih, toda — razun Črne Gore — neuradno, seobno škofi bolgarski, rumunski, metropolita srbski, iz Avstrije številni gališki Rusi in Slovaki, v vsem do 100 oseb, s Češkega pa nikdo. Palacký, ta predstavitelj slovanske ideje v Čedah, je mrtev, a nauki njegovi in njegova spomina vredna oporoka so pozabljeni, dr. Rieger, kateri je drugače držal slovanski prapor v Sokolnikah, postal je zdržljiv in ozkosrčen oportunist, in ostali prvaki so se izneverili slovanski misli še bolj. Nova, donašajoča generacija češka pa ne dá ponikniti slovanski ideji očeta Palackeja nesmrtnega spomina, dobro vedoč, da samo v vzajemnosti slovanski je naša bodočnost in rešitev.

„Sosedje Nemci proslavljajo krvavi dan bitve pri Sedanu, Francozi krvavo svojo prvo revolucijo, Slovani pa, dasi se ne bahajo s kulturnim svojim poslanjem, oslavljajo samo kulturni dogodek svoje zgodovine — uvedenje krščanstva. To je slavnost krščanskega znamenja sv. Križa, in v tem znamenju Slovanstvo tudi zmaga!“

Stipendiji za slovanske dijake. O tem pišejo „Krom. Nov.“ v 64. št. od 14. avg. t. l. naslednje: Bilo je stavljeno mnogo vprašanj po časopisih in pismeno zaradi podeljenja stipendijev za slovanske dijake, ki se odločijo oditi na ruska vseučilišča. Ker so došla dotična vprašanja tudi nam, dovolili smo si pisati v St. Peterburgu in dobili iz kompetentnega vira ta odgovor: V Peterburgu je posebna komisija za omiko Slovanov, prihajajočih na učilišča ruska; ta komisija je del azijskega oddelka pri ministerstvu inostranskih (zunanjih poslov) del in podeljuje stipendije Slovanom. Prošnje za stipendije pošiljajo se od dijakov, hotečih obiskovati ruska vseučilišča tajniku (sekretarju) omenjene komisije, gospodu Nikolaju Hartwigu v St. Peterburgu (Mojka, št. 67, duri 14).

Madjari in Turki. Avstro-Ogerska se je sedaj združila s Carigradom po železnici. S tem se je obudila stara ljubezen Madjarov do Turkov. V madjarskem „Egyetértési“ je čitati: „Danes pognal se je prvi železnični vlak iz Peštudina a odvede potnike svoje do Carigrada. Srce Ogerske je z železničnimi progami združeno s srcem turške države. Moremo čutiti, kakó bijejo srca jednega in drugega . . . Skrajšali smo daljavo, zblížali smo si ves Vstok. A približali smo se ne zato, da bi se povečalo sovraštvo med nami, ampak zato, da bi se boljše poznali, in da bi vzajemna ljubezen postala tem večja med nami. Tudi mi sami smo narod vstočni. Samo Vstok more umeti Vstok. Da, mi nimamo sokrnikov na Zapadu, imamo samo prijatelje.“ —

Potem pripoveduje list, kakó srečen bo Vstok in Zapad, ko bo madjarska civilizacija posredovala med obema! Madjar se navdušuje zopet za Turka, in za Madjara se navdušuje oni svet, ki bi rad vsaj zapadni del Slovanstva potopil sam v sebi. Če sti dve veličini jednaki tretji veličini, . . . kakó se glasi ta aksijom v koncu.

Slovo osvete so dali na črnogorsko-arbanaški granici. „Glas Crnogorca“ piše: „Poznato je, da na našoj granici prema Arbaniji od pamtivijeka traju krvavi sukobi iz lične i porodičke osvete. To je stanje već dogrdilo i knj. crnogorskoj i car. otomanskoj vladi, te su pregle, da toj nevolji učine kraj. Obje su vlade odredile zajedničku komisiju i naredile joj, da ispita stvar i da izmiri krvi. Komisija se više puta sastajala, te se na pošljedak dogovorila i složila v tom, da se baču kam uvodu i da se prekine svaka dalja krv, a da za dosadašnju krv nema niko, ni s one ni s ove strane, tražiti nikakve naknade. Ako bi se pak ipak dogodilo kakvo krvavo djelo iz osvete, da se krvnik mora smatrati kao prost zlikovac i vlasti se obvezuju, da će ga kao takova suditi. Osobito se pak uzajamno obvezuju vlade, da će navijek izvijestiti drugu stranu o izvršenoj presudi.“

Na osnovu toga sastali su se uzajamni komisari prošle nedjelje na Ržaničkom mostu, objavili izmirenje i bačili kam uvodu. Mnogi narod, i crnogorski i arbanaški, bio je pri toj svečanosti, te je izjavio svoju radost na prekinutoj krvi, vičući: „Živio Gospodar!“, „Živio Padišah!“

Takó prejde torej del prvotne oblike, v kateri si je iskal narod zadoščenja proti dejanski ali domišljeni krivici.

Boženi Nemcovi, češki pisateljci, znani tudi Slovincem po njenem krasnem delu „Babička“, so češki rodoljubi dali napraviti krasen spomenik v Češki skalici. Zvršil se je po načrtu prof. Moriča Černila.

Zmaj Jovan Jovanović, srbski pesnik, je potoval prvokrat preko Trsta v Dalmacijo in od tod v Črno Goro.

O Bosni in Hercegovini so se sedaj mnogo razgovarjali javno; povod temu je bilo potovanje cesarjeviča Rudolfa po teh deželah, potem pa 10letje odkar upravlja Avstro-Ogerska ti deželi. Zvedelo se je, da mnogo ni takó, kakor bi moralo biti. Dr. Rieger je v državnem zboru tudi trdil, da se vlada ne ravna po svojstvih prebivalstva zasedenih dežel, in je pritaknil, da bo učila bodočnost, ali se isto prebivalstvo zadovolji z dosedanjimi upravnimi načeli. Srbski listi, tudi taki, ki izhajajo v Avstriji, n. pr. „Srbobran“, „Srpski Glas“ so donášali in še donášajo raznotera in obširna poročila, kakó so se hoteli kmetje sami pritožiti pri cesarjeviču Rudolfu za njega potovanja po Bosni in Hercegovini. „Sl. Narod“ razmerno jako ugodno sodi o dosedanjem razvitku po 10letnem zasedanju obeh dežel; naposled pa vendar piše tudi ta list v 183. št. od 10. avg. takó-le: „Posebno pa deželna vlada pospešuje priseljevanje tujcev, zlasti Nemcev. Mnogim kmetom so prodali posestva zaradi zastalnih davkov in so jih pokupili Nemci, katerih pa ne silijo, da bi plačevali tretjino za bega, menda zaradi tega ne, da bi jih več privabili v deželo in takó izpodrinili slovanski živelj, ki nekim krogom nič prav ne ugaja.“

„S takim postopanjem si pač ne bomo pridobili simpatij v deželi. Evropa pa nam utegne očitati, da nismo napravili reda, kar je bil naročil Berolinski kongres.“

Jos. Kajetan Tyl, novelist in dramaturg češki, rojen pred 80 leti v Kutni Gori, umrl je l. 1856. in je pokopan v Plznji. Tu so mu v enem najlepših mestnih vrtov odkrili dostojen spomenik, ki ga je izdelal Praški kipar Seeling.

Papeštvo in Slovanstvo. Pod tem naslovom poročajo „Krom. Nov.“ „Iz Rima poročajo: Enciklika papeža k vztočnim škofom je bila predložena komisiji kardinalov in škofov obreda grško-katoliškega. V komisiji kardinalov je tudi bivši metropolit Malorusov Sembratović. Enciklika omenja tudi slavnost v Kijevu, varuje pa prijazen ton Rusiji in pravoslavni cerkvi. Poskusi, storjeni od strani poljskih krogov, da bi se dopolnila okrožnica v zmislu poljskem, niso imeli nobenega uspeha.

O grofu Ignatijevu so zopet raztrošali vsako vrsto lažij. Poročevalec Nar. Novin, ki se je sam udeležil vseh Kijevskih slavnosti, trdi, da Ignatiev čisto nič ni govoril tega, kar so mu podtikali. Kakó „čiste“ vire ima n. pr. „Pester Lloyd“, ki si je dal z Dunaja poročati obširno, n. pr. da je govoril dr. Živný svoj govor v Kijevu, v tem ko ga v Kijevu še bilo ni. Videlo se je, da je teklo nekaj drugega, nego rubelj, v žepe podkupljenih protislovanskih novinarjev!

Rekodelstvo v osnovnih šolah. Rusko ministersvo prosvete je določilo, da odslej se bodo na osnovnih šolah v posebnem tečaju učili otroci tudi rokodelstva, in sicer, kakor zahteva potreba vsakega kraja, vsake dežele. Iz tega je razvidno, da na Ruskem niso toliko slepi centralisti, ki bi radi nastrojili vse po enem in istem kopitu, ne da bi se ozirali na posebne potrebe narodov in dežel.

V proslavo 900letnice pokristjanjenja ruskega naroda priredé gališki Rusi 25. avg. v mestu Drogobyči velik shod ruski. Po dolgem obotavljanju so uradi v to privolili.

Rusi in srbska kraljica. V aristokratskih krogih ruskih podpisujejo adresu sočutstva kraljici Nataliji. Adresa ima že nekoliko sto podpisov najvišjega plemstva. V mnogih Peterburških cerkvah vrše se molitve za srbsko kraljico in srbski narod. Jednako v Moskvi in v Kijevu.

Glasila avstrijskih Rusov, kakor n. pr. „Червоная Рута“, potem „Kromeriške Novine“ itd. so izšle v praznik sv. Vladimira v krasni obliki, z rudečimi robci. Dunajska „Nauka“, tudi maloruski list, je prinesel krasno podobo sv. Vladimira in je napolnil vse predale s krasnimi spisi, posvečenimi isti slavnosti. Srbski list „Odjek“ je v več člankih razpravljal pomen slavnosti. Jednako lepo govore o tem „Srbobran“, „Srbski Glas“ itd. „Narodnie Noviny“, „Strahopud“, „Červonaja Rusj“ so poslali lastne poročevalce v Kijev, od koder so popisali in še popisujejo slavnostne dni.

Narodne štitalnice in knjižnice v Rusiji se odprejo začetkom tega šolskega leta pri mnogih selskih (kmečkih) narodnih šolah. One bodo pod neposrednim vodstvom župniških verskih učiteljev. One imajo popolniti kmečkega prebivalstva, ki izgublja zvezo s šolo, ko jo zapusti. V bralnicah bodo knjige versko-nravnstvene vsebine, zgodovinske in dostajajoče se kmečko-gospodarskih znanostij v domači ali obćedostopni obliki.

Sibirsko vseučilišče v mestu Tomsk se je otvorilo 3. avgusta t. l., kakor na god carice Marije Fedorovne. Akt otvorjenja je izvršil minister narodnega prosvetljenja Deljanov. Vlado in carski dom so zastopali posebni dostojanstveniki.

KNJIŽEVNOST.

Ruska knjihovna. Knjigarna J. Otto v Pragi je začela izdajati dela največjih in slavnějšíh pisateljev ruskih v celoti. Prvi zvezek je že izšel s spisi grofa Leva Nikol. Tolstega. Cena 1 gld. 50 kr. Sledili bodo ruski pisatelji: Turgenjev, Gogol, Dostojevskij, Grigorovič, itd. Knjigarna trdi, da bo to izdanje najcenejše med enakimi podjetji.

„O srpskem jeziku.“ Skupljenik spisa Jovana Boškovića. II. zvezek. Obseza poleg književnih ocen: o sedanjem stanju srbske slovnice, obći znanosti o jeziku; pregled glavnih rezultatov znanosti o jeziku, o narodu in gojenju srbske narodnosti V I. zvezku je pa razpravljanje o vseh znatnih pogreških jezičnih. Boškovića jako hvalijo kot izvrstnega poznatelja srbsko-hrvatskega jezika.

„Religija Srba i Hrvata na glavnoj osnovi pjesama, priča i govora narodnoga“, in sicer VI. del „Gromovnik Perun i Oganj“ in VII. del „Vile“. To delo, ki je nadaljuje prof. Nadak Nodil, je ponatis iz 89. in 91. knjige „Rada jugoslovanske akademije znanosti i umjetnosti.“

Солъвскъ Вл. Національный Сопрюгъ въ Русси. (Solovjev. Nacionalno vprašanje v Rusiji.) Izdanje drugo, dopolnjeno. S. Peterbg. 1888. C. 1 rub.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 50 kr. in za četrt leta 75 kr. Za ljubljanske naročnike in za dijake stane celoletno 2 gld. 80 kr. pololetno 1 gld. 40 kr. in četrtletno 70 kr. — Posamične številke se prodajajo po 20 kr. — Naročnina in reklamacije naj se pošiljajo upravnistvu „Narodne Tiskarne“ dopisi urednistvu tudi v „Narodno Tiskarno“ v Ljubljani. Izdajatelj biva v Gorici, ulica Parcar 18.